

Minna Nissinen & Pauliina Saarenmäki

Varhaiskasvatuksen ja neuvolan Lene-yhteistyö

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia nelivuotiaan Lene-tehtävistä osana pedagogisen toiminnan suunnittelua

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Minna Nissinen & Pauliina Saarenmäki

Työn nimi: Varhaiskasvatuksen ja neuvolan Lene-yhteistyö: Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia nelivuotiaan Lene-tehtävistä osana pedagogisen toiminnan suunnittelua

Ohjaaja: Virpi Nikkola, lehtori

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 75

Liitteiden lukumäärä: 4

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia varhaiskasvatuksessa tehtävästä nelivuotiaan Lene-arvioinnista sekä sitä, millaista tietoa Lene-tehtävien tekeminen tuo varhaiskasvatuksen opettajille lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-tehtävistöön liittyvän yhteistyön neuvolan kanssa. Tavoitteena oli saada selville myös, millaisia kehittämiskohtia varhaiskasvatuksen opettajat näkevät Lenessä ja neuvolan kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin neuvolatoimintaa lapsen kehityksen tukena, nelivuotiaan laajaa terveystarkastusta, nelivuotiaan lapsen kehitystä sekä leikki-ikäisen neurologisen kehityksen arviota (Lene). Teoriaosuudessa käsiteltiin myös varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa lapsen kehityksen ja oppimisen tukena. Tutkimus toteutettiin käyttämällä sekä laadullista että määrällistä tutkimusotetta. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin Webropol-kyselyä. Aineisto kerättiin 16.11.–30.11.2020 välisenä aikana. Tutkimuksen aineisto kerättiin niiltä varhaiskasvatuksen opettajilta, jotka ovat tehneet nelivuotiaan Lene-arviointeja varhaiskasvatuksessa Kurikassa ja Ilmajoella. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teoria-ohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimustulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen opettajat kokivat Lene-tehtävien tekemisen varhaiskasvatuksessa hyvänä asiana. Varhaiskasvatuksen opettajat saivat Lene-tehtävistä varmistusta omille havainnoilleen sekä tietoa lapsen kehityksestä, vahvuuksista ja tuen tarpeista. He saivat tietoa erityisesti lapsen motorisista ja kielellisistä taidoista. Saamaansa tietoa he ovat hyödyntäneet pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä näyttäytyi varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta toisaalta hyvänä ja Lene-yhteistyön ansiosta parantuneena ja toisaalta taas vähäisenä ja yksipuolisena. Varhaiskasvatuksen opettajat toivoivat saavansa neuvolasta enemmän tietoa lapsen neuvolakäynnin sujuvuudesta sekä terveydenhoitajan tekemistä havainnoista lapsesta. Varhaiskasvatuksen opettajat toivoivat yhteistyölle enemmän aikaa ja avoimuutta sekä kohtaamiseen perustuvan yhteistyön lisäämistä.

Avainsanat: Neuvola, Lene, lapsen kehitys, varhaiskasvatus, pedagogiikka

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Minna Nissinen and Pauliina Saarenmäki

Title of thesis: Cooperation Between Early Childhood education and Child health clinic: The Experiments of Kindergarten Teachers about Lene-tests in Pedagogical Activities

Supervisor(s): Virpi Nikkola, Senior Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 75

Number of appendices: 4

The neurological evaluation of pre-school children aged 2,5–6 years old is defined by the Lene test. The aim of this test is to find any early developmental disorders which may predict some learning difficulties later at school.

The target of this thesis was to research the experiences of kindergarten teachers when they were carrying out the Lene-tests in early childhood education. Furthermore, the aim of this thesis was to find out what kind of information the kindergarten teachers received about these tests that would help them to plan different kinds of pedagogical activities for children. The purpose of this thesis was also to find out how kindergarten teachers experienced the cooperation with the child health clinics and how they could improve that.

This thesis was implemented as a qualitative and quantitative research using a Webropol enquiry. The material of this research was collected from those kindergarten teachers who had carried out the Lene-tests in Kurikka and Ilmajoki. In this thesis, qualitative content analysis and theory-guided approach were used.

The results of this thesis indicated that kindergarten teachers saw these tests as positive and good. Teachers got information about the development, strengths and need of support of children, as well as more information about their motoric and linguistic skills. The results of the Lene-tests confirmed the previous observations that kindergarten teachers had made on children. The kindergarten teachers saw that cooperation with the child health clinics was good or improved because of the Lene-collaboration. On the other hand, kindergarten teachers felt that they would like to get more information about children's appointments in the clinic and the perceptions of nurses. The kindergarten teachers wanted to get more time and transparency for the cooperation with the clinics.

Keywords: pre-school age, Lene-tests, child health clinic, early childhood education, pedagogy

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva- ja kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET... 9	
3 NEUVOLATOIMINTA LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA	12
3.1 Neuvolatoiminnan tarkoitus.....	12
3.2 Lastenneuvolan terveystarkastukset.....	13
4 NELIVUOTIAAN LAAJA TERVEYSTARKASTUS	16
5 NELIVUOTIAAN LAPSEN KEHITYS.....	18
5.1 Fyysinen ja motorinen kehitys.....	18
5.2 Kognitiivinen ja kielellinen kehitys	19
5.3 Psyykinen kehitys.....	21
5.4 Sosiaalinen kehitys	22
6 LEIKKI-IKÄISEN NEUROLOGISEN KEHITYKSEN ARVIO (LENE)	
	24
6.1 Lene-menetelmän tarkoitus.....	24
6.2 Lene-tehtävien tekeminen.....	25
7 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGINEN TOIMINTA LAPSEN	
KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKENA	28
7.1 Varhaiskasvatuksen perusteet.....	28
7.2 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka	30
7.3 Pedagogisen toiminnan havainnointi ja arviointi	32
7.4 Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa.....	35
7.5 Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	37
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	39
8.1 Laadullinen ja määrällinen tutkimus	39
8.2 Aineiston kerääminen.....	40

8.3 Kysely aineistonkeruumenetelmänä ja Webropol-kyselyn laatiminen	42
8.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	44
8.5 Aineiston analyysi	47
9 TUTKIMUSTULOKSET	50
9.1 Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävistä	50
9.2 Lene-tehtävistä saatu tieto ja sen hyödyntäminen	51
9.3 Lene-arvioiden tekemisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa	53
9.4 Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävistöön liittyvästä yhteistyöstä neuvolan kanssa ja neuvolayhteistyön kehittäminen	55
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	57
11 POHDINTA	62
LÄHTEET	68
LIITTEET	75

Kuva- ja kuvioluettelo

Kuva 1. Eri tasoilla todentuva pedagoginen prosessi..... 35

Kuvio 1. Pedagogisen toiminnan viitekehys..... 30

1 JOHDANTO

LAPE-hanke eli lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma oli yksi Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista, jotka käynnistettiin saavuttamaan hallituskauden tavoitteet. Näitä tavoitteita olivat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarojen vahvistuminen. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, [viitattu 4.2.2021], 2.) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tavoitteena ovat lasten, nuorten ja perheiden tuen, hyvinvoinnin ja oppimisen edellytysten vahvistaminen, asiakaskokemuksen parantuminen lapsiperhepalveluissa sekä raskaiden palvelujen tarpeen väheneminen. Tavoitteena oli myös lisätä työn vaikuttavuutta, parantaa ammattilaisten työssäjaksamista ja pysäyttää eriarvoistumiskehitys (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) 2021.) Sosiaali- ja terveysministeriöltä oli mahdollisuus hakea maakuntien LAPE-hankkeisiin rahoitusta, jota myönnettiin myös Etelä-Pohjanmaalle (Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden kehittämishanke 2017–2018, [viitattu 4.2.2021], 5).

Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden palveluiden kehittämishankkeen tavoitteena oli integroida kaikki lasten, nuorten ja perheiden palvelut lapsi- ja perhelähtöiseksi palvelukokonaisuudeksi. Hankkeen aikana tarkoitus oli kehittää lapsi- ja perhepalveluissa yhteisiä toimintamalleja ja prosesseja sekä viedä niitä kunnissa ja yhteistoiminta-alueilla käytäntöön. (LAPE-muutosohjelman tulokset Etelä-Pohjanmaalla 2019.) Etelä-Pohjanmaalla toteutettiin hankkeen aikana verkostotapaamisia. Maakunnassa tammikuusta 2018 lähtien kokoontuneissa neuvola- ja hoitotyön esimiesten tapaamisissa jaettiin alueiden hyviä käytänteitä. Myöhemmin työryhmästä muodostui uudelleen organisoitumisen myötä Neuvolatyön kehittäjätyöryhmä, ja heidän tapaamisissaan kuultiin asiantuntijaesityksiä mm. varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä Lene-tarkastusten tekemisessä. Jatkosuosituksena työryhmä ehdotti, että neuvolan ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä kehitetään. (Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden kehittämishanke 2017–2018, [viitattu 4.2.2021], 48–49.)

Opinnäytetyötutkimukselle yhteistyötahoina on Kurikan kaupunki ja Ilmajoen kunta. Suvisalmi (2021) kertoo, että Kurikan kaupungin varhaiskasvatuksesta kaksi henkilöä osallistui LAPE-hankkeen seminaariin, jossa he kuulivat ensimmäisen kerran

Ilmajoen kokeilusta tehdä Lene-tehtäviä varhaiskasvatuksessa. Asiasta kiinnostuneena he tapasivat Kurikan lastenneuvolan henkilöstöä ja pyysivät Ilmajoen toimijoita esittelemään toimintamalliaan kurikkalaisille. Ajatus toimintamallista herätti ensin pohdintaa, mutta Ilmajoen positiivisten kokemusten johdosta Lene-tehtävien tekemistä päätettiin kokeilla myös Kurikassa aluksi neljässä päiväkodissa. Kuulimme Kurikan varhaiskasvatuksessa alkavasta Lene-pilotoinnista, ja se herätti mielenkiintomme ja ajatuksen valita Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa opinäytetyömme aiheeksi. Aiheen kiinnostavuus, ajankohtaisuus ja tärkeys sekä työelämälähtöisyys olivat perusteina aiheen valinnalle. Aihe on myös uusi eikä siihen kohdennettua aikaisempaa tutkimustietoa löytynyt.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on varhaiskasvatuksessa tehtävistä Lene-arvioinneista ja mitä hyötyä Lene-tehtävien tekeminen tuo varhaiskasvatuksen opettajien pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Tavoitteena on lisäksi selvittää, millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-yhteistyön neuvolan kanssa ja miten yhteistyötä tulisi heidän mielestään kehittää. Toimintamallin kehittämiseen liittyvät näkökulmat ovat tärkeitä yhteistyötahollemme pilotin laajentuessa kaikkiin Kurikan kaupungin varhaiskasvatussyksiköihin.

Tutkimuksen teoriaosuudessa avataan ensin neuvolatoimintaa ja sen tarkoitusta yleisesti sekä esitellään tarkemmin nelivuotiaan lapsen laajaa terveystarkastusta. Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastellaan myös nelivuotiaan lapsen kehityksen eri osa-alueita. Tämän jälkeen syvennyttään leikki-ikäisen neurologisen kehityksen arvion (Lene) tarkoitukseen sekä Lene-tehtävien sisältöön ja tekemiseen. Teoriaosuudessa käsitellään myös lyhyesti varhaiskasvatuksen perusteita ja syvemmin varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Teoriaosuuden jälkeen esitellään tutkimusprosessi, tutkimustulokset sekä johtopäätökset. Tutkimusraportin lopussa pohditaan tutkimusprosessia kokonaisuudessaan.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kurikan kaupungin varhaiskasvatuksessa on tehty aiemmin yhteistyötä lastenneuvolan kanssa siirtämällä tietoa varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä lapsen terveystarkastusten yhteydessä. Suvisalmi (2021) kertoo, että LAPE-hankkeeseen liittyvässä seminaarissa kuultu Ilmajoen toimintamalli nelivuotiaiden Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa herätti kiinnostusta myös Kurikan varhaiskasvatuksen toimijoissa. Suvisalmen mukaan Ilmajoella olevan toimintamallin käyttöönotosta myös Kurikkaan keskusteltiin ensin Kurikan lastenneuvolan toimijoiden kanssa ja Ilmajoen toimijoita pyydettiin esittelemään heidän toimintamalliaan. Suvisalmi kertoo marraskuussa 2019 järjestetystä tapaamisesta, jossa oli mukana lastenneuvolan terveydenhoitajia, lääkäri, Kurikasta kaksi varhaiskasvatuksen esimiestä sekä Ilmajoelta varhaiskasvatuksen opettaja-terveydenhoitaja-työpari. Tapaamisessa Ilmajoen toimijat kertoivat Kurikan toimijoille Ilmajoella saaduista hyvistä kokemuksista, ja sen johdosta myös Kurikassa päätettiin lähteä alun pohdinnan jälkeen kokeilemaan nelivuotiaan lasten Lene-tehtävien tekemistä varhaiskasvatuksessa. Suvisalmen mukaan seuraava tapaaminen sovittiin tammikuulle 2020, ja tähän tapaamiseen kutsuttiin mukaan pilottipäiväkotien varhaiskasvatuksen opettajat, johtajat sekä varhaiserityisopettajat. Tapaamisessa koulutettiin yhteensä 10 varhaiskasvatuksen opettajaa Lene-tehtävien tekemiseen.

Alkuvuodesta 2020 Kurikassa aloitettiin työskentelymalli, jossa aikaisemmin neuvolassa nelivuotiaan laajan terveystarkastuksen yhteydessä tehdyt Lene-tehtävät tehdään jatkossa varhaiskasvatuksessa niiden nelivuotiaiden lasten osalta, joiden varhaiskasvatuspaikka on päiväkodilla. Päiväkodissa Lene-tehtäviä tekevät varhaiskasvatuksen opettajat. Tarkoituksena oli, että pilotointia tälle työmallille tehdään ensin neljässä päiväkodissa, ja saatujen kokemusten jälkeen työskentelymalli on tarkoitus laajentaa kaikkiin kaupungin päiväkoteihin. Pilottipäiväkodeiksi valikoitui suurimmat varhaiskasvatusyksiköt, koska niissä oli eniten nelivuotiaita ja näin saatiin mahdollisimman laaja otanta (Suvisalmi 2021).

Pilottikokeilu herätti meissä mielenkiintoa ja ajatuksen siitä, että voisimme perehtyä asiaan lisää ja tehdä tästä opinnäytetyömme. Halusimme tarkastella sitä, mitä tietoa

varhaiskasvatuksen opettajat saavat lapsista Lene-tehtäviä tehdessään pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Ajattelimme, että aihetta olisi tarkoituksenmukaista tutkia syvemmin myös yhteistyön kehittämisen kannalta työskentelymallin laajentuksessa kaikkiin kaupungin varhaiskasvatussyksiköihin. Koska toimintamalli oli Kurikassa pilotointivaiheessa vain neljässä päiväkodissa, otimme tutkimuksen aineiston keräämiseen vastaajamäärän kasvattamiseksi mukaan myös ne Ilmajoen päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajat, jotka olivat Lene-arvioiteja tehneet. Koska Ilmajoella toimintamalli on ollut käytössä noin vuoden verran pidempään kuin Kurikassa, ajattelimme, että ilmajokelaisten vastaajien vastauksista voisi nousta hyödyllisiä näkökulmia ja kokemusta kehittämistyötä ja menetelmän laajempaa käyttöönottoa ajatellen.

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa, mitä hyötyä Lene-tehtävien teko varhaiskasvatuksessa tuo varhaiskasvatuksen opettajille lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja miten varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yhteistyön sujuvuuden. Tavoitteena on saada vastaus seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-tehtävien tekemisen varhaiskasvatuksessa?
2. Millaista tietoa Lene-tehtävistä tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun?
3. Millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-tehtävistöön liittyvän yhteistyön neuvolan kanssa?
4. Millaisia kehittämiskohtia varhaiskasvatuksen opettajat näkevät Lenessä ja neuvolan kanssa tehtävässä Lene-tehtävistöön liittyvässä yhteistyössä?

Lene-tehtävien tekemiseen varhaiskasvatuksessa ja aihepiirin teoriatietoon perehtyessämme huomasimme, että Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa ei ole olemassa aikaisempaa täsmällistä tutkimustietoa. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisestä yhteistyöstä on julkaistu kuitenkin muutamia opinnäytetöitä. Kuotesaho ja Rontti (2019) ovat tutkineet opinnäytetyössään vanhempien kokemuksia 4-

vuotiaan laajasta terveystarkastuksesta päiväkotiympäristössä. Heidän opinnäytetyönsä tavoitteena on ollut selvittää vanhempien kokemuksia ja kehittämisideoita päiväkodin tiloissa järjestettävästä terveystarkastuksesta. Nuutila (2019) puolestaan on tutkinut opinnäytetyössään varhaiskasvatuksen ja neuvolan moniammatillisen yhteistyön kehittämistä 4-vuotiaan lapsen laajan terveystarkastuksen yhteydessä. Hänen opinnäytetyönsä tutkimuksen tavoitteena oli kehittää yhteistyötä sujuvammaksi ja parantaa tiedonsiirtoa varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä. Tutkimuksen johtopäätöksenä Nuutila (2019, 53–54, 56) totesi, että yhteistyöllä voidaan lisätä tietoa lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista molemmin puolin ja että yhteiset tapaamiset lisäsivät toisen työn tuntemusta, jolloin yhteistyö on helpompaa.

3 NEUVOLATOIMINTA LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA

3.1 Neuvolatoiminnan tarkoitus

Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta on lakisääteistä, ja siitä säädetään terveydenhuoltolaissa (L 30.12.2010/1326). Valtioneuvoston asetuksella neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta varmistetaan valtakunnallisesti yhtenäinen laatu- ja palvelutaso. Neuvolatoiminnan kehittämistä, seurannasta ja kuntien ohjauksesta huolehtii Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Muita äitiys- ja lastenneuvolatyötä ohjaavia ja valvovia tahoja ovat Valvira, AVI sekä sosiaali- ja terveysministeriö. (Äitiys- ja lastenneuvola 2019.) Terveydenhuoltolain (L 30.12.2010/1326) mukaan kunnan tulee järjestää raskaana oleville naisille, lasta odottaville perheille sekä alle oppivelvollisuusikäisten lasten ja heidän perheidensä neuvolapalvelut, jotka ovat perheille vapaaehtoisia sekä maksuttomia. Terveydenhuoltolaissa todetaan myös, että neuvolapalveluihin kuuluvat myös vähintään joka toinen vuosi lapsen suun terveydentilan seuranta sekä kodin ja muiden kasvu- kehitysympäristöjen sekä perheen elintapojen terveellisyden edistäminen. Lain mukaan neuvolan tulee lisäksi pyrkiä tunnistamaan varhain erityisen tuen ja tutkimusten tarpeita ja ohjata tarvittaessa jatkohoitoon. Terveydenhuoltolain lisäksi myös sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilla todetaan, että neuvolapalveluiden järjestäminen on kuntien vastuulla (Neurolat, [viitattu 1.10.2020]).

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) mukaan neuvolapalveluihin sisältyvät sikiön ja lapsen hyvinvoinnin ja terveyden seuranta ja edistäminen sekä vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin tukeminen (Neurolat, [viitattu 1.10.2020].) Terveystenhoitajan tehtäviin neuvolassa kuuluu lapsen kasvun ja kehityksen arviointi, seuranta sekä edistäminen. Terveystenhoitajan työhön kuuluu lisäksi varhaisen vuorovaikutuksen sekä vanhemmuuden tukeminen (Grym & Borgemans 2018). Lastenneuvolaoppaan mukaan lastenneuvolatoiminnan tavoitteena on parantaa lapsen psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä parantaa erityistä tukea tarvitsevien perheiden hyvinvointia. Oppaassa todetaan lastenneuvolatoiminnalla pyrittävän siihen, että seuraavan suku-

polven voimavarat ja terveys ovat nykyisen sukupolven terveyttä ja voimavaroja paremmat. Lastenneuvolan tavoitteena on myös turvata jokaiselle lapselle riittävä huolenpito sekä tunnistaa varhaisessa vaiheessa lapsen kehitystä vaarantavat sairaudet ja muut tekijät. Lastenneuvolan tehtävänä on mahdollistaa vanhemmille tutkimukseen perustuva ja ajantasainen tieto, riittävä tuki vanhemmuuteen ja parisuhteeseen sekä tukea vanhempia lapsilähtöiseen kasvatukseen. Lastenneuvolassa seurataan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja ylläpidetään lapsen rokotussuojaa. Lisäksi lastenneuvolan tehtävänä on tunnistaa varhain lapsessa, perheessä ja elinympäristössä ilmenevät kehityksen riskitekijät ja puuttua niihin sekä ohjata tarvittaessa muiden palveluiden piiriin. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 16–17.)

3.2 Lastenneuvolan terveystarkastukset

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja terveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (A 6.4.2011/338) todetaan, että kunnalla on velvollisuus järjestää määräaikaista terveystarkastuksia kaikille tiettyihin ikä- tai vuosiluokkiin kuuluville lapsille. Tämän asetuksen perusteella kunta on velvollinen järjestämään lisäksi yksilöllisestä tarpeesta johtuvia terveystarkastuksia. Asetuksessa määritetään, että terveystarkastuksen suorittajana voi toimia terveydenhoitaja, kättilö tai lääkäri. Asetuksen mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee pyrkiä selvittämään niiden lasten tuen tarve, jotka jäävät pois määräaikaista terveystarkastuksista. Mäen ym. (2017, 17) mukaan neuvolatyön keskeinen tehtävä on seurata lapsen kasvua ja kehitystä, jotta voidaan mahdollisimman varhain todeta sellaiset sairaudet ja häiriöt, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun. Neuvolatarkastuksessa seurataan mm. lapsen pituuskasvua, painoa, pääympärysmittaa, silmiä, näön kehittymistä ja näkö tarkkuutta sekä kuuloa (Mäki ym. 2017, 18, 25, 30, 51–53, 77).

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja terveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta todetaan, että terveystarkastuksessa tulee selvittää ikävaihe ja yksilöllinen tarve huomioon ottaen

lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Näitä pyritään saamaan selville haastattelulla, kliinisten tutkimusten avulla ja tarpeen vaatiessa myös muilla menetelmillä. Perheen hyvinvointia pyritään selvittämään haastatteluin. Asetuksessa todetaan, että tutkittavan lapsen mielipide ja toivomukset pitää selvittää, ja ne tulee ottaa huomioon lapsen kehitystason mukaisesti. Arvio lapsen terveydentilasta, tarvittavista jatkotutkimuksista sekä tuen ja hoidon tarpeesta tulee asetuksen mukaan tehdä yhteistyössä ikävaihe huomioiden sekä lapsen että hänen huoltajiensa kanssa. Tarvittaessa voidaan tehdä hyvinvointi- ja terveystarkastus tai tarkastaa jo aiemmin tehty suunnitelma. (A 6.4.2011/338.)

Valtioneuvoston asetuksen (A 6.4.2011/338) ja THL:n sivuston (Äitiys- ja lastenneuvola 2019) mukaan alle vuoden ikäiselle lapselle tulee järjestää yhdeksän terveystarkastusta ja 1–6-vuotiaalle lapselle tulee järjestää vähintään kuusi terveystarkastusta, jolloin alle kouluikäiselle lapselle tulee vähintään 15 terveystarkastusta. Näihin sisältyvät laajat terveystarkastukset, joita on kolme, ja ne tehdään 4 kuukauden, 18 kuukauden ja neljän vuoden ikäisenä. Hakulinen ym. (2018, 50) mukaan vuonna 2015 Manner-Suomen terveystarkastuksista 86 prosenttia järjesti säädösten mukaisesti vähintään 15 terveystarkastusta alle kouluikäisille lapsille ja 14 prosenttia terveystarkastuksista järjesti alle 15 terveystarkastusta.

Hakulinen-Viitasen ym. (2012, 12–13; 15) mukaan laajojen terveystarkastusten järjestäminen on ollut kuntien velvollisuus vuodesta 2011 alkaen. He kuvailevat laajojen terveystarkastusten tarkoituksena olevan keskustelun mahdollistaminen sekä niiden avulla käsityksen muodostaminen vanhempien ja perheen terveydestä, hyvinvoinnista ja perheen tarvitsemasta tuesta. Heidän mukaansa laajojen terveystarkastusten avulla voidaan tunnistaa perheen tuen tarpeita jo varhaisessa vaiheessa ja varmistaa oikea-aikaisen tuen järjestäminen ja hoitoonohjaus sekä ehkäistä syrjäytymistä ja kaventaa terveyseroja. Hakulinen-Viitasen ym. (2014, 243) mukaan laajat terveystarkastukset ovat koko perheen terveyttä sekä hyvinvointia edistävä palvelumuoto. Hakulinen-Viitanen ym. (2014, 248) mainitsevat, että tärkeimpinä laajan terveystarkastuksen sisältöinä ovat vanhempien jaksaminen, arjen hallinta sekä perheen arkiryhti, toimeentulo ja työllisyys, perheen tukiverkosto ja tuensaannin riittävyys sekä vuorovaikutus perheessä ja kasvatuskäytännöt.

Hakulisen ym. (2018, 25–26) mukaan ainoastaan neljävuotiaan laaja terveystarkastus järjestettiin säädösten mukaan kaikissa Manner-Suomen kunnissa. Kuitenkin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportista (2019) käy ilmi, että neljän vuoden iässä laaja terveystarkastus on AvoHILMOON tehtyjen kirjausten perusteella toteutunut alle 60 prosentille 4-vuotiaiden ikäryhmän väestöstä vuonna 2018. AvoHILMO on THL:n valtakunnallinen perusterveydenhuollon avorekisteri, jonne kirjataan tiedot kaikista perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä (AvoHILMO kirjaukset 2020). Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetin ([viitattu 9.10.2020]) mukaan nelivuotiaiden laajojen terveystarkastusten peittävyys koko maassa vuonna 2019 on ollut 60 prosenttia.

Hakulinen-Viitasen ym. (2012, 14) mukaan laaja terveystarkastus lastenneuvolassa määritellään terveystarkastukseksi, johon osallistuu lapsen lisäksi ainakin toinen lapsen vanhemmista, jossa keskustellaan perheen terveydestä, hyvinvoinnista sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Laaja terveystarkastus sisältää varhaiskasvatuksen henkilökunnan arvion lapsesta ja hänen hyvinvoinnistaan varhaiskasvatuksessa (A 6.4.2011/338). THL:n mukaan terveystarkastus on laaja terveystarkastus silloin, kun tarkastukseen on kutsuttu molemmat vanhemmat ja joista ainakin toinen on osallistunut tarkastukseen, kun tarkastuksen toteuttamiseen ovat osallistuneet sekä hoitaja että lääkäri joko erillisillä vastaanottokerroilla tai yhteisvastaanottona, ja kun tarkastuksessa on tehty lapsen ja vanhempien terveys- ja hyvinvointiarvio (Lastenneuvolakäsikirja, [viitattu 9.10.2020]).)

4 NELIVUOTIAAN LAAJA TERVEYSTARKASTUS

Ennen käyntiä neuvolassa perheen vanhemmalle tai vanhemmille lähetetään kutsu nelivuotiaan laajaan terveystarkastukseen. Kutsun mukana lähetetään tarvittaessa etukäteen täytettäviä lomakkeita, kuten AUDIT-lomake, jolla kartoitetaan vanhempien alkoholin käyttöä. Mikäli perhe ei varaa aikaa terveystarkastukseen, heitä tavoitellaan puhelimitse tai lähetetään uusi kutsu. (1–6-vuotiaiden terveystarkastukset 2020.) Hakulinen-Viitanen ym. (2012, 54) tuovat esille, että nelivuotiaan lapsen laajan terveystarkastuksen aikaa sovittaessa on huomioitava se, että vanhempien luvalla annettu varhaiskasvatuksen arvio lapsesta ehtii siirtyä neuvolaan ennen tarkastuksen ajankohtaa.

Hakulinen-Viitanen ym. (2012, 56) mukaan terveydenhoitaja havainnoi terveystarkastuksen aikana lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Hän kannustaa vanhempia lapsilähtöiseen kasvatukseen. Kirjoittajat lisäävät, että vanhemmuuteen liittyvien seikkojen lisäksi on hyvä keskustella myös vanhempien välisen parisuhteen aktiivisen hoitamisen tärkeydestä ja siitä, että väkivalta ei kuulu missään muodossa hyvään parisuhteeseen. Hakulinen-Viitanen ym. mukaan puhuttaessa vanhempien terveystottumuksista, joihin sisältyy päihteiden käyttö, tupakointi, ravitsemus- ja liikuntatottumukset, on tärkeää nostaa esille ajatusta siitä, millaisen mallin vanhemmat haluavat antaa lapselleen. Lastenneuvolakäsikirjassa painotetaan vanhempien hyvinvoinnissa huomioitavan edellä mainitut asiat ja niiden lisäksi vanhempien mieliala, jaksaminen ja perheen voimavarat (1–6-vuotiaiden terveystarkastukset 2020). Lapsen hyvinvoinnissa tulee kiinnittää erityisesti huomiota näön tutkimiseen, suun terveyteen, tapaturmien ehkäisyyn sekä turvataitoihin. Nelivuotiaalta mitataan lisäksi verenpaine ja tarvittaessa kuulo audiometritutkimuksella. Rokotusten voimassaolo tarkistetaan ja rokotussuojaa täydennetään tarvittaessa. Mikäli lapsen psykososiaalisesta hyvinvoinnista herää huoli, voidaan tarvittaessa tehdä Vahvuudet ja vaikeudet -kysely tai täyttää LAPS-lomake (1–6-vuotiaiden terveystarkastukset 2020.)

Lindholmin (2007, 121) mukaan nelivuotiaan lapsen neuvolatarkastuksessa tarkastellaan lapsesta saatavaa yleisvaikutelmaa, kasvua, karkeamotoriikkaa, vuorovaikutustaitoja, tarkkaavaisuutta, puhetta, kuullun hahmottamista sekä silmän ja käden

yhteistyötä. Vanhempien kanssa käytävän keskustelun aiheita ovat hänen mukaansa vanhempien tekemät havainnot lapsesta, huolenaiheet, vanhempien käsitys lapsen keskittymiskyvystä, leikeistä sekä leikkitaidoista. Vanhempien kanssa keskustellaan myös lapsen mielikuvituksesta, siisteyteen opettamisesta, luovuuden tukemisesta, suun terveydenhoidosta ja ruutuajasta. Myös Hakulinen-Viitanen ym. (2012, 57) esittävät, että jo nelivuotiailla on hyvä kiinnittää huomiota luovuuden tukemiseen, kehityksen tasapainoisuuteen sekä ruutuajan tarpeen rajoittamiseen. Heidän mukaansa lapsen elinympäristön pikkuhiljaa laajentuessa tulee kiinnittää huomiota enemmän myös lähiympäristön turvallisuuteen. Hakulinen-Viitanen ym. toteavat, että lapsen vanhemmilla ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on paras käsitys lapsen sosiaalisista taidoista, vastavuoroisista kaverisuhteista sekä tunteiden hallintataidoista, joten heidän arvionsa lapsen selviytymisestä varhaiskasvatuksessa on tärkeää. Erityisen tärkeitä heidän mukaansa ovat sekä vanhempien että varhaiskasvatuksen kasvattajien tekemät havainnot lapsen vahvuuksista ja kehitymässä olevista taidoista leikeissä ja sosiaalisissa tilanteissa.

5 NELIVUOTIAAN LAPSEN KEHITYS

Nurmen ym. (2014) mukaan varhaislapsuuden aika on voimakasta kasvamisen, kehittymisen sekä oppimisen aikaa. He tuovat esille, ettei kaikille lapsille uudet taidot kuitenkaan ilmaannu samassa järjestyksessä vaan yksilöllisiä vaihteluita voi esiintyä taitojen omaksumisen ajankohdissa ja kehityksen etenemisen aikataulussa si-sarustenkin välillä. Olosuhteilla ja tapahtumilla, esimerkiksi ennenaikaisella syntymällä, voi myös olla vaikutuksia lapsen kehitykseen sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä (Barnets utveckling 4–5 år 2019). Ahlqvist-Björkruth (2007, 135) tuo esiin, että useissa teorioissa 3–5-vuotiaiden ikävaihetta kutsutaan leikki-ikäksi. Tämä kuvaus kertoo hänen mukaansa toisaalta siitä, mitä lapset mielellään tekevät tässä iässä ja toisaalta siitä, mikä on kehitykselle tärkeää ja missä kehityksen muutos tulee näkyväksi. Ahlqvist-Björkruth toteaa teorioissa tuotavan esille leikin merkitys, sillä lapsi käsittelee kokemuksiaan, unelmiaan sekä toiveitaan niiden kautta, ja leikin ajatellaan myös olevan merkittävä luovuuden lähde.

Nelivuotias lapsi kuvataan usein touhukkaaksi lapseksi, jonka voi olla vaikea pysyä pitkään paikoillaan. Lapsi osaa jo hallita liikkeensä hyvin, ja hän on leikeissään peloton ja itsevarma. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: opas työntekijöille 2004, 150.) Nelivuotias voi olla myös rauhallinen ja pohdiskeleva (Lapsi eri ikävuosina – 4-vuotias, [viitattu 9.10.2020], 4). Vaikka nelivuotias ajattelee ja toimii itsenäisemmin, on hän silti edelleen riippuvainen aikuisista (Barnets utveckling 4–5 år 2019). Nelivuotias osaa pukea itse sekä huolehtia jo vähän puhtaudestaan ja siisteydestään (Lapsi eri ikävuosina – 4-vuotias, [viitattu 9.10.2020], 14). Yksittäisellä esineellä lapsi jaksaa leikkiä ehkä 5–10 minuuttia, mutta tekemisen ollessa hyvin mieluisaa lapsi saattaa jaksaa keskittyä puolikin tuntia (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: opas työntekijöille 2004, 150).

5.1 Fyysinen ja motorinen kehitys

Lapsen fyysinen kehitys on tasaista. Yleensä 4-vuotias lapsi ei enää tarvitse päivällä vaippaa, mutta yökastelu on vielä aika yleistä. Lapset kypsyvät omassa tahdissaan. Useimmiten yökastelusta puhutaan vasta, kun lapsi on yli 5-vuotias. (4–5-vuotiaan

fyysinen kehitys 2019.) Nelivuotias osaa hyppiä yhdellä jalalla, kiipeillä, kulkea portaat alas vuoroaskelin sekä juosta ja painia (Storvik-Sydänmaa ym. 2015, 48). Vanhempien tulee tarjota lapselle mahdollisuus kokeilla erilaisia tapoja liikkua, sillä erilaisten liikuntaleikkien avulla lapsi harjoittelee tärkeitä taitoja, kuten tietoisuutta omasta kehostaan ja kehon hallintaa. Vanhempien tehtävänä on huolehtia lapsen turvallisuudesta ja asettaa hänelle rajat, sillä lapsi ei ole esimerkiksi vielä kyllin taitava liikkua itsenäisesti kotipihan ulkopuolella. Myös sorminäppäryys sekä silmän ja käden yhteistyö kehittyvät. Lapsi osaa useimmiten käyttää jo saksia ja pitää ompelutöiden harjoittelusta. (4–5-vuotiaan liikunnallinen kehitys 2019.) Storvik-Sydänmaan ym. (2015, 49) mukaan lapsi osaa pujottaa kengännauhan kenkään, laittaa napin kiinni sekä piirtää mallista neliön ja ihmisen kolmeen osaan. Mahdollisuus kokeilla erilaisia tapoja liikkua ja onnistua siinä kasvattaa lapsen itseluottamusta (3–4-vuotias, [viitattu 9.10.2020]).

5.2 Kognitiivinen ja kielellinen kehitys

Ahlqvist-Björkruth (2007, 135) korostaa, että lapsen kognitiivisen kehityksen ensimmäinen edellytys on aivojen vahingoittumattomuus. Muina edellytyksinä hän nimeää aivojen kypsymisen, fysiologiset kokemukset, kokemukset toisista ihmisistä sekä jatkuvan tiedon käsittelyn. Ahlqvist-Björkruth mainitsee, että tutkimusten mukaan perheen hyvät sosiaaliset olosuhteet vähentävät riskitekijöiden kasaantumista ja toimivat tukijana hyvän vuorovaikutussuhteen rakentumiselle. Lisäksi hyvät vuorovaikutussuhteet tukevat kognitiivisten toimintojen kehittymistä.

Storvik-Sydänmaan ym. (2015, 49) mukaan myöhäisleikki-iässä lapsen ollessa 3–6-vuotias lapsen työmuisti paranee ja opitut käsitteet tallentuvat hänen tietomuisiinsa. Nelivuotias voi muistaa tapahtumia kuukausien tai jopa vuodenkin takaa. Hän hahmottaa päivän eri vaiheet: aamun, päivän, illan ja yön. Useimmiten 4-vuotias tuntee jo päävärit. (4–5-vuotiaan älyllinen kehitys 2017.) Storvik-Sydänmaa ym. (2015, 49) tuovat esille nelivuotiaan ajattelun olevan itsekeskeistä, ja nelivuotias tarkastelee asioita omasta näkökulmastaan. Muistin kehittymisen ansioista lapsen kanssa voi keskustella häntä mietityttävistä asioista. Heidän mukaansa nelivuotias lapsi on aktiivinen, kiinnostunut ympäristöstään sekä tiedonhaluinen. Useimpia 4-

vuotiaita kiinnostaa sukupuolierot sekä vauvojen alkuperä. Lapset tutkivat omia sukelimiään ja voivat myös vertailla niitä toistensa kanssa. (4–5-vuotiaan älyllinen kehitys 2017.) Lapsen kiinnostus omaan ja toisten kehoon tulee esiin lääkäri-leikeissä (3–4-vuotias, [viitattu 9.10.2020]). Alastomuuteen ja vartaloon suhtautuminen on luontevaa (4–5-vuotiaan älyllinen kehitys 2017).

Nelivuotiaalla lapsella kielellinen kehitys on ollut nopeaa ja myös lapsen mielikuvitus kehittyy voimakkaasti. Lapsi ei vielä erota todellisuutta ja kuvitelmaa toisistaan. Lapsi pystyy tuottamaan kokonaisia lauseita, joissa on vähintään kolme tai neljä sanaa. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 150.) Storvik-Sydänmaan ym. (2015, 50) mukaan nelivuotias käyttää puheessaan viisi–kuusisanaisia lauseita. Nelivuotiaan puhe on helposti ymmärrettävää, vaikka lapsi voikin taivuttaa sanoja oman kielioppinsa mukaisesti. Lapsen puheessa saattaa esiintyä ääntämisvirheitä, ja lapsi voi esimerkiksi vielä korvata /r/ ja /s/ -äänteet toisilla. Lapsella on kyky noudattaa helposti kaksiosaisia ohjeita, hän ymmärtää kysymyksiä ja osaa laskea ainakin kolmeen. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 150.) Koivusen ja Lehtisen (2015, 155) mukaan 4–5-vuotias lapsi osaa hallita sanojen taivuttamisen ja lauseenmuodostuksen perusteet. Heidän mukaansa lapsen puhe muistuttaa jo vähän aikuisen puhetta artikulaatio- ja taivutusvirheistä huolimatta. Nelivuotiaan lapsen ajattelu ja puhe muuttuvat aikuisen ajattelun ja kielen kaltaiseksi (Barnets utveckling 4–5 år 2019).

Storvik-Sydänmaan ym. (2015, 50) mukaan nelivuotias lapsi elää kielellisen kehityksen vaihetta, jota kutsutaan kyselykaudeksi. Nelivuotias kyselee paljon miksi-kysymyksellä alkavia lauseita ja laajentaa niiden avulla omaa sanavarastoaan ja tietopiiriään. Lapsen kysymyksiin tulee suhtautua vakavasti ja yrittää löytää vaikeisiin kysymyksiin vastaus yhdessä lapsen kanssa. Kielen kehittymistä tuetaan lapsen ja aikuisen yhteisillä luku- ja keskusteluhetkillä. (3–4-vuotias, [viitattu 9.10.2020].) Storvik-Sydänmaan ym. (2015, 50) mukaan lapsi nauttii sanoilla leikkimisestä, ja nelivuotiaan lapsen puhe kehittyy nopeasti. He tuovat esille, että lapsi kertoo pitkiä tarinoita ja keksii omia sanoja. Lisäksi lapselle kehittyy myös taito luokitella asioita sen mukaan, mitkä asiat ovat samanlaisia ja kuuluvat yhteen. Myös Koivusen ja Lehtisen (2015, 155) mukaan neljä–viisivuotias lapsi osaa luokitella esineitä.

Storvik-Sydänmaa ym. (2015, 50) sekä Koivunen ja Lehtinen (2015, 155) tuovat esille, että nelivuotias lapsi osaa käyttää erilaisia käsitteitä, kuten aikaisin–myöhään, tänään–huomenna ja alas–ylös. Lapsi alkaa ymmärtää myös sellaisten käsitteiden, kuten suurin, pienin, enemmän ja vähemmän, merkityksen (Barnets utveckling 4–5 år 2019). Nurmen ym. (2014) mukaan lapsi käyttää puhuessaan käsky-, kielto- ja kysymyslauseita sekä lapsen puheessa lisääntyy myös adjektiivien vertailuasteiden, paikan määreiden ja verbien persoonamuotojen käyttö. Nelivuotiaana lapsi nauttii sanoilla leikkimisestä, runoilusta, loruilusta sekä satujen kertomisesta. Lapsi usein myös tykkää kuunnella satuja ja jaksaa kuunnella pitkiäkin tarinoita. Hän pohtii eri asioiden syytä sekä tarkoitusta ja on kiinnostunut monista asioista. Lapsi nauttii keskusteluista vanhemman kanssa. Neljän vuoden iässä lapsen puhe alkaa olla jo kieliopillisesti miltei oikeaa, ja hän osaa usein tavuttaa sanoja jo oikein. Mielikuvituksen avulla lapsi saattaa kehittää myös omia sanoja. Kyseleminen on lapselle mahdollisuus oppia asioita. Pitkiä tarinoita kertoessaan lapsi voi harjoittaa kielellisiä taitojaan sekä omaa ajatteluaan. Lapsen kysymyksiin on tärkeä vastata ja osoittaa kiinnostusta. (4–5-vuotiaan älyllinen kehitys 2017.)

5.3 Psyykinen kehitys

Nelivuotias lapsi on useimmiten innokas, touhukas, puhelias, utelias, omatoiminen, luova ja aikaisempaa varmempi ihmisten kanssa. Nelivuotiaana lapsen on usein aikaisempaa helpompi jäädä jonkin muun kuin oman vanhempansa hoitoon joksikin aikaa. Tämän ikäinen lapsi saattaa yllättää vanhempansa huomaavaisuudellaan sekä yhteistyökyvyillään. Neljän vuoden ikäinen lapsi ihailee vastakkaista sukupuolta olevaa vanhempansa ja voi kokea toista vanhempaa kohtaan mustasukkaisuutta, mutta tämä vaihe menee vähitellen ohitse. (4–5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019.) Koska aikuisten asenteilla on suuri merkitys lapsen käsityksen muodostumiseen, tulee vanhempien näyttää esimerkkiä ja puhua vastakkaisesta sukupuolesta arvostavasti (Lapsi eri ikävuosina–4-vuotias, [viitattu 9.10.2020], 4–5). Ahlqvist-Björkruthin (2007, 136–137) mukaan kolmen–neljän vuoden ikäisenä lapselle kehittyy kyky, jonka avulla hän pystyy ajattelemaan itseään ja omaa ajattelemistaan.

Tällöin hänelle kehittyy uusi itsekokemuksen alue. Ajattelun muuttuessa myös lapsen leikkikäyttäytyminen alkaa muuttumaan taaperon kaikilla aisteilla tutkivasta leikistä jäsentyneemmäksi ja sosiaalisemmaksi leikiksi.

Lapsi on jo hyvin taitava monissa asioissa ja haluaa olla iso ja pärjäävä. Nelivuotias on kuitenkin pieni ja kaipaa hoivaa, syliä ja hellittelyä. Lapsella on voimakas mielikuvitus, ja hän saattaa kertoa villejä tarinoita sekä liioitella ja kerskailla jutuissaan. Vilkas mielikuvitus saattaa aiheuttaa lapselle myös pelkoja, ja hän saattaa alkaa uskoa omiin tarinoihinsa. Vilkas mielikuvitus ja pelot saattavat myös aiheuttaa nukkumisvaikeuksia. Joillain lapsilla saattaa olla mielikuvitusystäviä. Lapselle on tärkeää, että perheen perustelluista ja järkevistä rajoista pidetään kiinni rauhallisesti ja määrätietoisesti. Lapselle on hyvä kertoa, miksi jokin raja on olemassa. (4–5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019.) Pettymykset kuuluvat lapsen elämään, ja ne vievät hänen kehitystään eteenpäin. Vanhempien pysyessä lujina ja periksi antamattomina lapsen elämä on selkeää. Vanhempien tulee kestää lapsen kiukkua ja opettaa lapselle keinoja tunteenpurkauksista selviämiseen. Kiukutteleva lapsi tarvitsee vierelleen rauhallisen aikuisen. Rauhallisen aikuisen läsnäolo kertoo lapselle, että pahanolon tunteesta ja kiukusta selviää. Aikuisen rauhallinen käytös rauhoittaa myös lasta. Jos aikuinen huutaa lapselle, lapsen on vaikeaa hillitä omiakaan tunteitaan. Aikuisella on lupa tuntea väsymystä, kiukkua ja turhautumista, mutta aikuisen tulee hallita omat tunteensa. (Lapsi eri ikävuosina–4-vuotias, [viitattu 9.10.2020], 18–20.)

5.4 Sosiaalinen kehitys

Nelivuotiaana lapsi pystyy jo ottamaan paremmin huomioon muidenkin ihmisten tunteita sekä toiveita ja on vähemmän itsekeskeinen kuin aikaisemmin. Lapsi osaa osoittaa myötätuntoa sekä lohduttaa toisia. Tunteiden hallinta on vielä 4-vuotiaalle vaikeaa ja lapsi voi olla joskus leikeissään aggressiivinen ja saattaa huutaa ja töniä. Lapsi käyttää kuitenkin aiempaa enemmän puhetta riitatilanteissa. (4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2017.) Lapsi nauttii muiden saman ikäisten seurasta sekä roolija mielikuvitusleikeistä, kuten esimerkiksi kauppaleikeistä ja näyttelemisestä sekä erilaisten eläinhahmojen esittämisestä. (4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2017;

Lapsi eri ikävuosina—4-vuotias, [viitattu 9.10.2020], 22.) Myös Ahlqvist-Björkruthin (2007, 137) mukaan 4–5-vuotias alkaa leikkimään roolileikkejä, kuten kotileikkiä, koulua sekä rosvo- ja poliisileikkiä. Ahlqvist-Björkruth toteaa, että näissä leikeissä on usein hyvin tarkat säännöt, joiden avulla lapsi oppii sosiaalisia normeja sekä oikean ja väärän erottamista toisistaan. Häviäminen on vielä lapselle vaikeaa. Lapsi kaippaa vanhemmiltaan rohkaisua ja itsetunnon vahvistamista sekä erilaisten kykyjen ja taitojen esiin tuomista. (4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2017.) Lapselle on tärkeää, että hänestä ollaan ylpeitä, joten lasta on hyvä kehua muiden kuullen ja hänen onnistumisistaan on hyvä kertoa muille lapsen kuullen (Lapsi eri ikävuosina—4-vuotias, [viitattu 9.10.2020], 5).

Neljän vuoden iässä moraaliset käsitykset kehittyvät paljon. Lapsi ottaa kantaa siihen, mikä on oikeudenmukaista ja mikä ei. Teon oikeudenmukaisuutta lapsi pohtii usein teon lopputuloksen eikä tarkoituksen perusteella. Vilkas mielikuvitus saattaa johdattaa lasta kertomaan epätosia juttuja, kyse ei ole valehtelusta, lapselle on hyvä kertoa hienovaraisesti, missä kulkee totuuden ja sadun raja. (4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2017.) Nelivuotias kykenee leikkimään yhteistä leikkiä kahden tai kolmen hengen ryhmissä, mutta leikeissä ei ole vielä yhdessä sovittua päämäärää. Lapsen mielenkiinto kiinnittyy usein enemmän kavereihin, kuin itse leikkeihin. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: opas työntekijöille 2004, 150.) Koivunen ja Lehtinen (2015, 176) tuovat esille, että kolme–nelivuotiaana lapset kaipaavat entistä enemmän leikkeihinsä kavereita. Heidän mukaansa lapsen sosiaaliset taidot ovat vasta kehittymässä ja yhteisleikki ei suju läheskään aina mutkattomasti. Koivunen ja Lehtinen toteavat, että nelivuotiaaksi tultaessa lapsen on aiempaa helpompi odottaa omaa vuoroaan ja jakaa lelujaan toisten kanssa.

6 LEIKKI-ikäISEN NEUROLOGISEN KEHITYKSEN ARVIO (LENE)

6.1 Lene-menetelmän tarkoitus

Hakulinen-Viitasen ym. (2012, 57) mukaan jo neljän vuoden iässä on ennakoitavissa lapsen kognitiivisten ja muiden oppimisessa tärkeiden taitojen viiveet. He toteavat, että oppimisvaikeuksia aiheuttavia neurologisia ongelmia voidaan tunnistaa esimerkiksi Lene-arviolla. Pakarisen ym. (2016, 4) mukaan tiedetään, että selviä neurologisen kehityksen ongelmia esiintyy keskimäärin 20 prosentilla 4–5-vuotiaista lapsista. Hakulinen-Viitanen ym. (2012, 57) tuovat esille, että Lene-arviolla voidaan pyrkiä ennakoimaan pitkäkestoisia ongelmia ja tunnistaa lapset, jotka ovat suurimmassa oppimisvaikeusriskissä sekä ohjata heitä lisätutkimusten ja tuen piiriin. Pakarinen ym. (2016, 5) ovat tutkineet varhaislapsuudessa todettujen neurologisen kehityksen ongelmien kasaantumista, esiintyvyyttä sekä sukupuolten välisiä eroja. Heidän tutkimuksensa tavoitteena oli ymmärryksen lisääminen varhaislapsuudessa esiintyvistä neurologisista ongelmista sekä niiden erityispiirteistä. Pakarisen ym. mukaan lastenneuvoloiden työvälineeksi on kehitetty laajasti suomalaisissa lastenneuvoissa käytössä oleva Lene-menetelmä, jonka avulla pyritään saamaan kokonaisarvio lasten neurologisesta kehityksestä. Lene-arvion toimivuutta on kuitenkin heidän mukaansa tutkittu aiemmin pääasiassa vain 4–6-vuotiailla lapsilla.

Mustonen, Valtonen ja Ahonen (2000) kertovat, että Lene-menetelmä on kehitetty vuonna 1994 lastenneurologisessa työryhmässä, ja sitä on kehitetty yhteistyössä lastenneurologin, neuropsykologin, puhe-, toiminta- sekä fysioterapeutin kanssa. Heidän mukaansa Lene-menetelmä on ollut käytössä vuodesta 1996 alkaen Pohjois-Karjalan alueella 14 neuvolassa. Mustosen ym. mukaan Lene-menetelmään on tehty joitakin muutoksia tutkimustulosten pohjalta. Mustonen ym. tuovat esille, että Lene-menetelmä sisältää tutkimukset 2,5-, 3-, 4-, 5- ja 6-vuotiaille. Heidän mukaansa eri ikäkausien tutkimuksissa tutkimuksen rakenne on pääpiirteissään sama, mutta osioiden sisällöt muuttuvat. He arvioivat Lene-tehtävien tekemisen vievän aikaa lapsen iästä riippuen 20 minuutista 40 minuuttiin. Valtosen (2009, 32) väitöskirjassa puolestaan esitetään, että Lene-menetelmä on kehitetty Pohjois-Karjalan keskussairaalan lastenneurologian yksikön moniammatillisessa työryhmässä vuosina

1995–1999. Valtosen mukaan tarkoituksena oli kehittää kattava arviointimenetelmä lapsen neurologisesta kehityksestä. Hänen mukaansa tavoitteena oli myös yhdenmukaistaa ja tarkentaa neuvolan määrääikaistarkastuksia. Valtonen kertoo, että Lenen kehittäminen on perustunut sekä kotimaisiin että ulkomaisiin kehitysneurologisen seulonnan menetelmiin.

Leikki-ikäisen lapsen neurologista arviota voidaan käyttää pohjana leikki-ikäisten 2½–6-vuotiaiden lasten neurologisen kehityksen arvioinnissa. Sen tavoitteena on mahdollisimman varhain löytää kehitykselliset ongelmat, jotka saattavat ennakoida oppimisvaikeuksia kouluikäisenä. Nämä poikkeavuudet on hyvä löytää varhaisessa vaiheessa, koska oppimisen sekä kehityksen vaikeudet ovat usein pitkäkestoisia ja ne ovat uhka lapsen kokonaiskehitykselle. (Leikki-ikäisen neurologinen kehitys 2019.) Pakarisen ym. (2016, 4) tutkimustulosten mukaan Lene-arvio näyttäisi tuovan esiin jo 2,5–3-vuotiaiden lasten kehityksellisiä ongelmia. Tutkimuksen tulosten mukaan tämän ikäryhmän lapsilla esiintyy enemmän lieviä kehityksen ongelmia ja vähemmän laajempia kehityksen ongelmia kuin 4–5-vuotiailla lapsilla. Sen perusteella näyttäisi siltä, että selvemmät kehitykselliset ongelmat tulevat esille vasta myöhemmällä iällä. THL:n verkkosivuilla muistutetaan, että lapsilla kielenkehityksen, motoriikan sekä hahmotuksen ja tarkkavaisuuden haasteet laajenevat herkästi myös käyttäytymisen ja tunne-elämän alueille, varsinkin tilanteissa, joissa tuen tarvetta ei tunnisteta. Varhaisella tuella voidaan vaikuttaa lapsen kehitykseen myönteisesti sekä ennaltaehkäistä ongelmien kasaantumista. (Leikki-ikäisen neurologinen kehitys 2019.)

6.2 Lene-tehtävien tekeminen

Lene-tehtävien tekemiseen tarvitaan erilaisia välineitä, kuten Lene-käsikirja ja tehtäväkirja sekä testeissä käytettäviä esineitä, joita ovat esimerkiksi hernepusi, ympyränmuotoisia värinappeja, rasioita, puuhelmiä- ja kuutioita, Lene-pakettiin kuuluva A3-kokoinen värikuva sekä arviointilomakkeet. Lene-tehtävistö koostuu sekä määrällisistä että laadullisista arvioinneista ja niiden sisällöissä on pieniä eroavaisuuksia eri ikäryhmillä. Tietoja kerätään haastattelujen sekä lomakkeiden avulla. Arvioinneissa käytetään hyödyksi myös vanhemmilta ja päiväkodista saatuja tietoja.

Laadulliset arvioinnit kohdistuvat erityisesti vuorovaikutuksen ja tarkkaavaisuuden arviointiin. Määrällisesti arvioitavia osa-alueita on karkeamotoriikka, puheen ymmärtäminen, kuullun hahmottaminen, silmä-käsi-koordinaatio, visuaalinen hahmottaminen sekä luki-valmiuksien testaaminen 6-vuotiailla. (Leikki-ikäisen neurologinen kehitys 2019.)

Karkeamotorisiin taitoihin kuuluu kävely, varpailla kävely, yhdellä jalalla seisominen, hyppääminen sekä pallottelu. Lapsen kävelystä havainnoidaan symmetrisyys, rytmikkyys, sujuvuus sekä vartalon kiertoja ja painonsiirtoja. Lasta pyydetään kävelemään lattiaan kiinnitettyä teippiä pitkin, ja siitä havainnoidaan symmetrisyyttä, suuntautumiskykyä sekä suoritusrytmiä. Yhdellä jalalla seisoessa kiinnitetään huomiota lapsen tasapainoon. Hyppäämistehtävässä lapsi hyppää nilkan korkeudella tai tarvittaessa lattialla olevan kuminauhan tai narun yli. Pallottelussa lapsi ja Lene-arvion tekijä heittelevät palloa toisilleen. Tehtävässä kiinnitetään huomiota symmetrisyyteen ja heiton suuntaamiseen. (Valtonen, Mustonen ja työryhmä 2007, 18–19.)

Puheen ymmärtämisen osa-alueeseen kuuluu kaksiossaisten ohjeiden noudattaminen, kolmeen laskeminen kuvasta ja esineistä, vähintään kolmen värin nimeäminen kuvasta, jossa on väriympyröitä sekä kysymysten ymmärtäminen erillisestä A3-kooisesta värikuvasta. Puheen tuottamista havainnoidaan pyytämällä lasta kertomaan jostain yksityiskohtaisesta kuvasta tarkasti. Kuullun hahmottamisen tehtävässä lapselle esitetään äänteellisesti toisiaan muistuttavia sanasarjoja. Kuvaa osoittaen lapselle sanotaan kaikki kuvan sanat esimerkiksi puu, luu ja suu. Sen jälkeen pyydetään lasta näyttämään yksi kuva, jota tarkoittavan sanan tutkija sanoo lapselle. (Valtonen ym. 2007, 21–22.)

Silmän ja käden yhteistyötä arvioivassa tehtävässä lapselle annetaan tehtäväksi jäljentää kuusi mallikuviota. Lapsen tulisi piirtää kuviot oikeinpäin sekä horisontaaliettä vertikaalisuunnassa, ja kuvion osien tulee olla suunnilleen oikeassa mittakaavassa suhteessa toisiinsa. Tässä tehtävässä arvioidaan myös lapsen kynäotetta. Muita silmän ja käden yhteistyötä arvioivia tehtäviä ovat sillan rakentaminen kolmesta palikasta, muutaman helmen pujottaminen muovilankaan sekä saksilla leikkaaminen. (Valtonen ym. 2007, 22–23.)

Lapselta odotetaan tutkimustilanteessa vastavuoroisuutta sekä sanallisen kontaktin ja katsekontaktin ottamista tutkijaan. Lapsi pyydetään tekemään tehtäviä ilman vanhempaa tai huoltajaa. Tarvittaessa lapsen varautuneisuuden tai ujouden vuoksi vanhempi tai huoltaja voi olla tutkimushuoneessa läsnä. Tehtävien tekemisen aikana tarkkaillaan lapsen motivaatiota ja kykyä keskittyä tehtävien tekemiseen. Motivaation puute saattaa näkyä haluttomuutena tai yliaktiivisuutena. Tarkkaavaisuuden haasteet näkyvät lapsen vaelteluna huoneessa, tehtävien kiirehtimisessä tai tehtäviin juuttumisena. Mikäli tutkimustilanteessa on nähtävissä tarkkaavuuden haasteita, tiedustellaan lapsen käyttäytymisestä kotona vanhemmalta tai huoltajalta. Lapsen leikkitaidoista sekä omatoimisuudesta kysytään lapsen vanhemmalta tai huoltajalta. Omatoimisuutta voidaan tarkkailla myös tutkimuksen aikana. (Valtonen ym. 2007, 20, 23–24.)

7 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGINEN TOIMINTA LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKENA

7.1 Varhaiskasvatuksen perusteet

Varhaiskasvatuslain mukaan ”varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvun, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”. Laki määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteet, joita ovat lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä lapsen oppimisedellytyksien tukeminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen sekä tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen monialaisesti. Lain mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Laissa todetaan, että varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee toimia yhteistyössä lapsen, lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä tukea vanhempaa tai huoltajaa lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja on kunnallisissa tai yksityisissä päiväkodeissa järjestettävä päiväkotitoiminta, perhepäiväkodissa järjestettävä perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. (L 13.7.2018/540.)

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan tulee järjestää varhaiskasvatusta kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan, ja myös vuorohoitoa on järjestettävä tarpeenmukaisessa laajuudessa niille lapsille, jotka tarvitsevat sitä vanhempien tai huoltajan työsäkännin tai opiskelun vuoksi. Kunnan velvollisuus on myös valvoa yksityisten toimijoiden tarjoamaa varhaiskasvatusta. Lain mukaan jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ennen perusopetuslaissa tarkoitetun oppivelvollisuuden alkamista ja perhe voi valita joko koko- tai osa-aikaisen varhaiskasvatuksen. (L 13.7.2018/540.) Varhaiskasvatus 2018 -tilastoraportista (2018) käy ilmi, että vuonna 2018 varhaiskasvatukseen osallistui n. 74 prosenttia väestön 1–6-vuotiaista lapsista. Neljävuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistui vuonna 2018 jopa 85 prosenttia.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama määräys, joka perustuu Varhaiskasvatukseenlakiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä, ja sen mukaan laaditaan myös paikalliset sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Velvoite laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma koskee avointa varhaiskasvatustoimintaa, yksityistä päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa ja se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen paikallista järjestämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edistävät myös yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista valtakunnallisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7–8.) Paikallisissa suunnitelmissa huomioidaan paikallisen toimintaympäristön asettamat vaatimukset sekä erityispiirteet, jotka voivat olla hyvinkin erilaisia eri puolilla Suomea (Mahkonen 2015, 136).

Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle tulee laatia lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka lähtökohtana ovat lapsen etu ja tarpeet ja siinä huomioidaan lapsen toiveet ja mielipiteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 10). Mahkonen (2015, 46) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteet sekä toimenpiteet, joilla asetetut tavoitteet saavutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 10) todetaan, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle, ja huomioon pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa sekä kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan, kun lapsi on aloittanut varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 10). Suunnitelmaa tulee tarkistaa säännöllisesti vähintään kerran vuodessa ja useammin, mikäli siihen on tarvetta (Mahkonen 2015, 47). Vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden omaavalla henkilöllä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön, lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 10.)

7.2 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka (L 13.7.2018/540). Pedagogiikka pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tiettyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta ja oppimisesta. Pedagogiikka perustuu erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon. Pedagoginen toiminta on ammatillisesti johdettua sekä suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on lasten hyvinvoinnin sekä oppimisen toteutuminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista (Kuvio 1). Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lasten oppimista, hyvinvointia ja laaja-alaista osaamista, ja se toteutuu lasten ja kasvattajien keskinäisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteisessä toiminnassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36).

Kuvio 1. Pedagogisen toiminnan viitekehys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36).

Wallin, Litjensin ja Taguman (2015, 21–24) mukaan pedagogiikka-termiä käytetään ja ymmärretään lavasti, kun puhutaan varhaiskasvatuksesta, opetussuunnitelmasta ja pedagogisesta lähestymistavasta. Heidän mukaansa yksi pedagogiikan määritelmä on, että pedagogiikka on joukko ohjaavia tekniikoita ja menetelmiä, joiden avulla oppiminen tapahtuu. Nämä menetelmät antavat mahdollisuuksia tietojen, taitojen ja kykyjen hankkimiseen sekä ohjaavat opettajaa ja oppijaa yhteiseen vuorovaikutukseen. Wall ym. toteavat, että eri maissa varhaiskasvatus painottuu eri tavalla: esimerkiksi amerikkalaiset valtiot korostavat lasten oppimistuloksia, kun taas pohjoismaissa tärkeitä ovat lasten tarpeet ja lähtökohdat. Heidän mukaansa pedagogiikassa voidaan erottaa kaksi erialaista lähestymistapaa, joita ovat varhaiskasvatuksellinen lähestymistapa ja sosiaalipedagoginen lähestymistapa. He kuvaavat varhaiskasvatuksellisen lähestymistavan tähtäävän lasten kouluvalmiuksiin, kun taas sosiaalipedagoginen lähestymistapa keskittyy oppimistuloksia enemmän sosiaalisten taitojen harjaantumiseen. Wallin ym. mukaan sosiaalipedagoginen lähestymistapa on suosittu Suomen lisäksi Tanskassa, Norjassa ja Saksassa, kun taas kasvatuksellinen lähestymistapa on käytössä USA:ssa ja Ranskassa. Salmisen ja Poikosen (2017) mukaan Pohjoismaiden erityispiirteenä voidaan pitää myös alle 3-vuotiaille suunnattua vahvaa opetussuunnitelmallista tukea.

Ahosen (2017a, 132–137) mukaan pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lapsen oppimista, hyvinvointia ja laaja-alaista osaamista. Pedagogisella toiminnalla tulee olla selkeä tavoite sekä sen tulee olla suunnitelmallista, ja siinä tulee ottaa huomioon lapsen osallisuus. Varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa pedagogisesta toiminnasta ja sen suunnittelusta, mutta pedagogiikkaa toteuttavat arjessa myös muu varhaiskasvatuksen henkilökunta (Läroplan för förskolan 2018, 7). Ahosen (2017b) ja Salmisen (2017) mukaan vuorovaikutus ja pedagogiikka liittyvät hyvin tiiviisti toisiinsa. Ahonen (2017b) toteaa varhaiskasvattajan tekevän työtään omalla persoonallaan, ja siinä korostuu vuorovaikutus; jotta pedagogiikka oli laadukasta, on sen taustalla myös laadukas vuorovaikutus. Myös Salminen (2017) toteaa, että kasvatustyön lähtökohtana on varhaiskasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde, sillä lapsen kasvu ja oppiminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa. Ahosen (2017b) mukaan lapsilähtöinen pedagogiikka tarkoittaa sitä, että jokainen lapsi nähdään ja kuullaan yksilönä ja aktiivisena toimijana ja jonka vahvuudet, tarpeet, aja-

tukset ja mielenkiinnonkohteet otetaan huomioon. Salminen (2017) puolestaan toteaa, että lapsilähtöinen kasvattaja tarjoaa lapselle ohjausta varmistaen kuitenkin lapsen mahdollisuuden suunnata omaa toimintaansa oman mielenkiintonsa mukaisesti.

Ahonen (2017b) puhuu pedagogisesta kunnioittamisesta, joka tarkoittaa lapsen arvostamista ja kunnioittavaa kohtaamista. Hänen mukaansa aikuislähtöisessä pedagogiikassa, joka on lapsilähtöisen pedagogiikan vastakohta, kasvattaja suunnittelee ja toteuttaa toimintaa itse omasta näkökulmastaan. Sekä Ahosen (2017b) että Salmisen (2017) mukaan vastuu pedagogisen toiminnan suunnittelusta on varhaiskasvatuksen opettajalla, mutta käytännössä pedagogista toimintaa toteuttavat kaikki ryhmän kasvattajat. Salminen ja Poikonen (2017) tuovat esille, että pedagogisessa toiminnassa tavoitteet asetetaan toiminnalle, oppimisympäristöille sekä kasvattajille, ei lapselle.

7.3 Pedagogisen toiminnan havainnointi ja arviointi

Lasten leikkiä on tärkeä havainnoida, sillä se lisää kasvattajien tietoa lasten ajattelusta, mielenkiinnon kohteista sekä lasten tunteista ja kokemuksista. Havaintoja hyödynnetään toiminnan suunnittelussa sekä ohjaamisessa. Kasvattajalla tulisi olla ammattitaitoa, herkkyyttä sekä sukupuolisensitiivisyyttä, jotta hän havaitsisi lasten leikkialoitteet ja pystyisi vastaamaan niihin oikealla tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 39.) Lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää, koska liikunnalla on suuri merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle sekä motoriselle oppimiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 68). Myös Koivunen ja Lehtinen (2015, 12) korostavat, että kaiken lasten kanssa tehtävän toiminnan suunnittelun ja toteutuksen perustana on havainnointi. Sen avulla varhaiskasvattaja saa tietoa lapsen vahvuuksista, taidoista ja tuen tarpeista. Heidän mukaansa havainnoinnista saadun tiedon pohjalta kasvattaja suunnittelee lapsilähtöistä toimintaa, joka mahdollistaa jokaiselle lapselle sopivan ja tarpeellisen kasvatuksen, hoidon, hoivan ja opetuksen.

Heikan ym. (2017) mukaan havainnointi ja arviointi ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan suunnittelua ja kehittämistä. He tuovat esille, että varhaiskasvatuksen

opettaja tekee arviointia pedagogisesta toiminnasta ja hyödyntää sitä pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Varhaiskasvatuksen opettaja käyttää tiedonkeruumenetelminä havainnointia sekä muita arviointimenetelmiä, kuten erilaisia lomakkeita. Heikka ym. tuovat esille, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuu lasten osallisuus toiminnan arvioinnissa ja suunnittelussa.

Ahosen (2017a, 143) mukaan lapsiryhmän toiminnan havainnointi on yksi perinteisimmistä ja myös tärkeimmistä varhaiskasvatuksen kehittämisen tavoista. Ahonen muistuttaa, että kaikki havainnointi ei ole pedagogista dokumentointia. Ahonen kertoo, että perinteinen lapsihavainnointi keskittyy arvioimaan yksittäisiä taitoja, kun taas pedagogisessa dokumentoinnissa tarkastellaan lapsen oppimisprosessia. Koivunen ja Lehtinen (2015, 16–18) toteavat havainnoinnin mahdollistavan asioiden ymmärtämisen lapsen näkökulmasta. He tuovat esille, että havainnoinnin tarkoitus ei ole ainoastaan löytää lapsen kehitykseen liittyviä ongelmia, vaan sillä seurataan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Heidän mukaansa havainnoinnin kohteena ovat siis kaikki lapsiryhmän lapset. Myös Ahosen (2017a, 143–144) mukaan havainnointi voi tuottaa tietoa pedagogisten ratkaisujen toimivuudesta yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän tasolla. Ahonen painottaa havainnoinnin edellyttävän pohdintaa siitä, mitä havainnoidaan, miksi havainnoidaan ja millaista tietoa havainnoimalla on tarkoitus kerätä, joten havainnointi edellyttää varhaiskasvattajan sitoutumista tietoiseen tarkkailuun.

Koivusen ja Lehtisen (2015, 15) mukaan havainnoimalla saadun tiedon käyttäminen toiminnan kehittämiseen on prosessi, joka alkaa havainnoinnista edeten dokumentoinnin, analysoinnin, tulkinnan, toiminnan suunnittelun ja toteutuksen, tukitoimien määrittämisen ja arvioinnin kautta toiminnan kehittämiseen. Heikan ym. (2017) mukaan suunnitteluprosessin keskeinen lähtökohta on havainnoinnista saatu tieto, joka auttaa varhaiskasvatuksen opettajaa toteuttamaan kunkin lapsen oppimista ja kehitystä tukevaa pedagogista toimintaa. Ahonen (2017a, 144) muistuttaa refleктоivan otteen merkityksestä pedagogisessa dokumentoinnissa. Ahonen toteaa, että ilman reflektointia dokumentointi jää vain raportoinniksi.

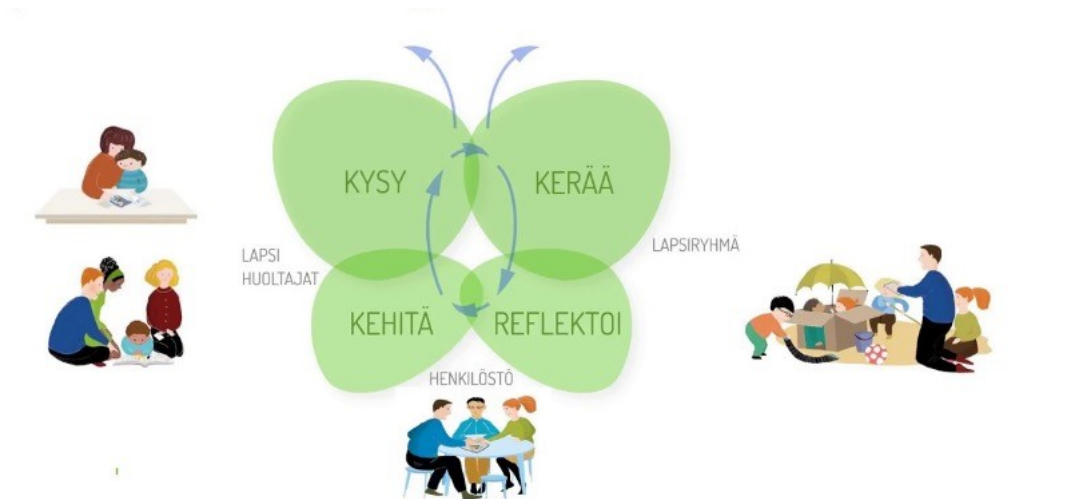
Pedagogisen toiminnan arviointia voidaan käyttää varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Arvioinnin tarkoituksena on parantaa lasten kehityksen ja oppimisen edelly-

tyksiä, varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista sekä kehittää varhaiskasvatus-toimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 61.) Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on arvioitava antamaansa varhaiskasvatusta (L 13.7.2018/540). Arvioitaessa paikallista varhaiskasvatusta siinä voidaan hyödyntää sekä kansallisen varhaiskasvatuksen tietovarantoa Vardaa tai Karvin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) arviointimateriaalia sekä laadun indikaattoreita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 9). Karvin vuonna 2018 julkaisema Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjan tarkoituksena on tarjota tietoa varhaiskasvatuksen arvioinnista varhaiskasvatuksen järjestäjille sekä yksityisille palveluntuottajille. Tavoitteena on myös, että asiakirja tukee suunnitelmallisen ja tavoitteellisen itsearvioinnin toteuttamista. (Vlasov ym. 2018, 3).

Varhaiskasvatuksessa arvioinnin tarkoituksena on saada tietoa siitä, miten toimintaa voidaan kehittää niin, että jokaisella lapsella on kehitykselle ja oppimiselle mahdollisimman hyvät edellytykset. Tarkoituksena on myös kehittää työprosesseja, joiden avulla lapsen leikkimistä, oppimista ja kehittymistä tuetaan. Arvioinnin tulee perustua selkeästi lasten näkökulmaan, ja myös hänen vanhempiansa mielipide tulee ottaa huomioon. (Läroplan för förskolan 2018, 18.) Heikka ym. (2017) tuovat esille, että arvioinnin kautta saadaan tietoa varhaiskasvatuksen pedagogiikan ja varhaiskasvatuksen opettajan toiminnan kehittämistarpeista. Arviointi tukee myös yhteistyötä vanhempien kanssa ja mahdollistaa vanhempien näkemysten huomioimisen. Koivusen ja Lehtisen (2015, 101) mukaan arvioinnin kohteena lapsen kehitykseen liittyvien seikkojen lisäksi ovat toiminnan suunnittelun ja toteutuksen arviointi sekä toimintaympäristön arviointi. Heikan ym. (2017) mukaan pedagoginen arviointi tukee lapsen kehitystä ja oppimista ja sen avulla tunnistetaan lapsen mahdollinen tuen tarve. He korostavat, että lapsen osallisuus arvioinnissa on tärkeää, ja sen avulla lapsi harjoittelee oman toimintansa reflektointia sekä oman ajattelun ajattelua. Heikan ym. mukaan arvioinnilla ja kasvattajan lapselle antamalla palautteella lapsen tietoisuus itsestään lisääntyy.

7.4 Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa

Rintakorpi (2017, 27) mainitsee dokumentoinnin olleen varhaiskasvatuksen arjen ja havaintojen tallentamisen menetelmä jo 1990-luvulla. Hän toteaa, että nykypäivänä pedagoginen dokumentointi on keskeinen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin väline ja normi varhaiskasvatuksessa, eikä enää yksittäisen kasvattajan valinta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 37) sanotaankin pedagogisen dokumentoinnin olevan varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä keskeinen työmenetelmä. Rintakorpi (2017, 27) kuvaa pedagogista dokumentointia jatkuvaksi ja vuorovaikutteiseksi prosessiksi, jossa tarkasteltavana olevia dokumentteja tulkitaan yhdessä varhaiskasvattajien, lasten ja heidän vanhempiansa kanssa, ja sillä luodaan uutta ymmärrystä. Pedagogisen dokumentoinnin prosessia tarkastellaan eri tasoilla, joita ovat lapsi, lapsiryhmä, huoltajat sekä henkilöstö (Pedagoginen dokumentointi, [viitattu 17.1.2021]).

Kuva 1. Eri tasoilla todentuva pedagoginen prosessi (Johdanto pedagogiseen dokumentointiin, [viitattu 17.1.2021]).

Tarkan (2018) mukaan tulee olla tietoinen siitä, mitä pedagoginen dokumentointi tarkoittaa eri tasoilla. Hän kertoo, että jokaisella tasolla prosessi etenee samanlaisien vaiheiden kautta, ja näitä vaiheita ovat kysyminen, kerääminen, reflektointi ja kehittäminen (Kuva 1). Hänen mukaansa ensimmäiseksi tulee miettiä, mikä on tärkeää ja mihin huomio kohdistetaan, sillä dokumentoinnin tulee olla suunnitelmallista. Kun yhdessä on päätetty ne keskeiset kysymykset, mihin vastauksia halutaan, tulee miettiä millä keinoilla ja dokumentointimenetelmillä asetettuihin kysymyksiin saadaan vastauksia. Kolmannessa vaiheessa dokumenttien äärelle pysähdytään ja

tarkastellaan sitä, mitä vastauksia saatiin esitettyihin kysymyksiin, millaisia näkökulmia löydettiin ja miten niihin suhtaudutaan. Jotta pedagogisen dokumentoinnin prosessista olisi Tarkan mielestä varhaiskasvatuksessa hyötyä, tulee ilmenneisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin tarttua sekä pohtia, miten toimintaa kehitetään.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että tarkoituksena pedagogisella dokumentoinnilla on lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen. Ymmärrys pedagogisesta toiminnasta muodostuu havaintoja ja dokumentteja tulkitsemalla. Tätä ymmärrystä käytetään hyödyksi, kun muokataan oppimisympäristöjä, toiminnan tavoitteita tai työtapoja lasten tarpeita ja mielenkiinnonkohteita vastavaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37.) Ahosen (2017a, 141) mukaan pedagogisella dokumentoinnilla tehdään näkyväksi lasten toimintaa ja osallisuutta sekä lapsen kehitystä ja oppimista lapselle itselleen, vanhemmille sekä kasvattajille. Pedagogisia dokumentteja ovat esimerkiksi valokuvat, videot, lasten piirustukset, kasvunkansiot sekä kasvattajien kirjaamat havaintolomakkeet (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 125–149). Pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan tietoa lasten kokemuksista, ajattelusta ja oppimisesta, kehityksestä, tuen tarpeista, lapsen mielenkiinnon kohteista sekä lapsiryhmän toiminnasta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37). Rungon pedagogiselle dokumentoinnille muodostaa Rintakorven (2017, 28) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Hän toteaa, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan saadaan lapsen oma mielipide näkyviin varhaiskasvatuslain hengen mukaisesti mukaan esimerkiksi haastatteleamalla lasta, valokuvaamalla lapsen toimintaa tai pyytämällä lasta piirtämään ja kertomaan niistä.

Rintakorven (2017, 27) mukaan pedagogisen dokumentoinnin lähtökohtana on positiivisuus, eli sen selvittäminen, mitä taitoja lapsella jo on, millaista osaamista lapsi harjoittelee ja miten lasta parhaiten voidaan tukea uuden oppimisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 37) määritellään pedagogisen dokumentoinnin tavoitteeksi se, että opitaan tuntemaan yksittäinen lapsi. Tavoitteena on myös ymmärtää lasten välisiä suhteita sekä varhaiskasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta. Rintakorven (2017, 28) mukaan pedagogisen dokumentoinnin avulla lap-

sen elämästä saadaan monenlaista tietoa ja näkökulmia, ja näiden yhteensovittamisesta suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

7.5 Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Monialaisella yhteistyöllä pyritään siihen, että varhaiskasvatusta toteutetaan lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustalaki määrittelee sen, että kunnan on järjestävänsä varhaiskasvatusta toimittava monialaisessa yhteistyössä. Yhteistyötahoja ovat kaikki ne alueelliset sekä paikalliset toimijat, joiden kanssa varhaiskasvatusta tekee yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi kunnan muiden toimialojen ja toimijoiden kanssa monipuolistaa oppimisympäristöjä ja tukee siten varhaiskasvatuksen tavoitteita. Yhteistyö myös yksityisten varhaiskasvatustalavien tuottavien organisaatioiden kanssa on tärkeää. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi erilaiset järjestöt, seurakunnat sekä poliisi. (Varhaiskasvatustalavsuunnitelman perusteet 2018, 35.)

Yhteistyötä tehdään myös neuvolan, lastensuojelun, muun terveydenhuollon sekä muiden sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu erityisesti silloin, kun jollain edellä mainituista tahoista herää huoli lapsen kehitykseen liittyen. Yhteistyö korostuu myös silloin, kun lapselle suunnitellaan ja järjestetään hänen tarpeisiinsa vastaavaa tukea. (Varhaiskasvatustalavsuunnitelman perusteet 2018, 35.) Varhaiskasvatustalavlain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palvelun tuottajan tulee tarpeen vaatiessa toimia yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa, jotta voidaan arvioida, suunnitella ja toteuttaa lapsen tarvitsemat palvelut. Sovellettavia lakeja ovat sosiaalihuoltolaki, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki, kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki sekä terveydenhuoltolaki (L 13.7.2018/540.)

Lindholmin (2007, 26) mukaan varhaiskasvatuksessa korostetaan lasten, vanhempien sekä henkilöstön kasvatuksellista yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Hänen mukaansa yhteistyö lasta sekä perhettä palvelevan verkoston kanssa on tärkeää, sillä näillä kaikilla on sama lähtökohta: lasten ja perheiden tarpeet. Nämä edellä mainitut

asiat tuodaan esiin myös STM:n julkaisemassa lastenneuvolaoppaassa (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: opas työntekijöille 2004, 43–44). Sekä lastenneuvolaoppaan (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: opas työntekijöille 2004, 43–44) että Lindholmin (2007, 26) mukaan myös lastenneuvolasta voidaan ohjata lasta varhaiskasvatuksen piiriin, jos sen katsotaan edistävän lapsen kehitystä sekä kuntoutusta. Lindholm (2007, 26) toteaa, että yhteistyö neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä voi toimia vanhemmuuden tukijana, auttaa lapsen kehitystä sekä henkilökunnan jaksamista. Hänen mukaansa perheen on tärkeä olla tietoinen yhteistyöstä ja myös osallistua siihen. Neuvolassa toteutettaviin lasten laajoihin terveystarkastuksiin sisällytetään lapsen huoltajan kirjallisella suostumuksella myös varhaiskasvattajien arvio lapsen hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajien tekemä arvio on tärkeää, ja sillä on suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, hyvinvoinnin ja kehityksen arvioinnissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 35.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Laadullinen ja määrällinen tutkimus

Kiviniemen (2001, 68) mukaan laadullisella tutkimuksella pyritään selvittämään ihmisten kokemuksia ja näkökulmia tutkittavana olevasta ilmiöstä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijaa kiinnostaa se, miten ihmiset kokevat ja näkevät olemassa olevan maailman (Kananen 2017, 36). Kananen (2015, 71) toteaa kvalitatiivisen tutkimuksen mahdollistavan sen, että ymmärretään, mistä tutkittavasta ilmiöstä on kyse. Kananen lisää, että ilmiön ymmärtämiseen ja sen kautta tapahtuvaan teoretoimisen avaimena on laadullinen tutkimus. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 161) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Halusimme kartoittaa varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia ja mielipiteitä Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa sekä Lene-tehtävistä saadun tiedon hyödynnettävyyttä varhaiskasvatuksen opettajan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Hirsjärven ym. (2007, 132) mukaan laadullista ja määrällistä tutkimusta ei kuitenkaan voi tarkkarajaisesti erottaa toisistaan, vaan ne ovat toisiaan täydentäviä lähestymistapoja. Vilkan (2015) mukaan määrällisessä tutkimuksessa yleisimmin käytetty aineistonkeruumenetelmä on kyselylomake. Meidän tutkimuksessamme on myös määrällisen tutkimuksen piirteitä, ja näitä ovat kyselylomake ja siinä käytetyt suljetut kysymykset.

Kananen (2015, 71) toteaa, että esimerkiksi ihmisten mielipiteitä ja asenteita ei oikeastaan voi kuvata kuin laadullisin keinoin eli tekstinä. Kananen (2015, 70–71) mukaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus soveltuu käytettäväksi parhaiten silloin, kun ilmiöstä ei ole aikaisempaa tietoa, teoriaa tai tutkimusta ja kun ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys tai hyvä kuvaus. Tutkimusaiheestamme ei ole aikaisempaa tutkimustietoa, joten halusimme saada uutta kokemustietoa varhaiskasvatuksen opettajilta. Kananen (2017, 32–33) mukaan laadullisen tutkimuksen avulla pyritään vastaamaan siihen, mistä ilmiöstä on kyse, eikä yleistämään kuten määrällisessä tutkimuksessa. Hän tuo esille, että laadullinen tutkimus ei anna mahdollisuutta yleistämiseen eikä tutkimustuloksia voida yleistää muihin tutkimuskohteisiin.

Opinnäytetyössämme tutkimme Kurikan kaupungin ja Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia.

Kananen (2017, 52) kuvaa kvalitatiivista tutkimusta vaiheittain etenevänä prosessina. Kananen toteaa, ettei laadullinen tutkimusprosessi kuitenkaan etene pelkästään yksisuuntaisesti, vaan sille on ominaista jaksottaisuus. Hänen mukaansa tutkimusprosessin vaiheita ovat tutkimusaiheen valinta, tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten määrittäminen, tutkimusmenetelmän valinta, aineiston kerääminen, aineiston analysointi sekä tutkimusraportin kirjoittaminen. Tutkimusaiheen valintaan vaikuttavat tutkijan aikaisemmat opinnot, aiheen kiinnostavuus, hallittavuus, merkitys, tiedonsaanti ja kirjallisuus (Kananen 2017, 53). Me valitsimme opinnäytetyön aiheeksi varhaiskasvattajien kokemukset Lene-menetelmästä aiheen kiinnostavuuden, ajankohtaisuuden ja tärkeyden vuoksi. Valitsimme aiheen myös siksi, että se on uusi eikä siitä ole aikaisempaa täsmällistä tutkimustietoa. Kananen (2017,56) mukaan kohderyhmänä kvalitatiivisessa tutkimuksessa voi olla useampi ihminen tai yksittäinen henkilö. Meidän tutkimuksemme kohderyhmänä on Lene-arviointeja tehneet varhaiskasvattajat Kurikasta ja Ilmajoelta.

Kananen (2017, 56) mukaan tieteellistä tutkimusta ei voi tehdä ilman tutkimusongelmaa. Kananen kehottaa varaamaan riittävästi aikaa tutkimusongelman määrittelyyn sekä tutkimuskysymysten asettamiseen. Hänen mukaansa tutkimusaihetta tulee aina rajata, koska liian laajojen aiheiden hallinta on haastavaa. Rajasimme opinnäytetyömme tarkastelemalla varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia Lene-tehtävistä pedagogisen toiminnan suunnittelun näkökulmasta sekä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta. Mietimme aluksi myös vanhempien näkökulmien selvittämistä, mutta rajasimme sen työn ulkopuolelle, koska työmme olisi silloin laajentunut huomattavasti.

8.2 Aineiston kerääminen

Hirsjärven ym. (2009, 164) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat tutkimuksen tiedonhankinnan kokonaisvaltaisuus ja aineiston koonti todellisista tilanteista. Heidän mukaansa kvalitatiivisessa tutkimuksessa kerätään tietoa ihmiseltä laadullisia metodeita, kuten teemahaastattelua, osallistavaa havainnointia ja

ryhmähaastattelua käyttäen, mutta apuna voidaan käyttää myös lomakkeita ja testejä. Hirsjärvi ym. (2009, 191) tuovat esille, että vaikka määrällinen ja laadullinen tutkimus eroavat toisistaan sen perusteella, mitä tutkimuksissa tarkastellaan, on niissä kuitenkin myös yhteisiä piirteitä. Heidän mukaansa laadullista ja määrällistä tutkimusta yhdistää se, että molemmissa voidaan käyttää samoja aineistokeruumenetelmiä. Myös Kananen (2015, 71) toteaa, että tutkimuksessa voidaan käyttää rinnakkain eri tutkimusmenetelmiä. Tuomen ja Sarajärven (2018, 83) sekä Kanasen (2015, 131) mukaan haastattelu, kysely, havainnointi sekä erilaisista asiakirjoista koottu tieto ovat aineistonkeruumenetelmiä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Hirsjärvi ym. (2009, 191–192) kuvailevat edellä mainittuja aineistonkeruumenetelmiä aineistonkeruun perusmenetelmiksi koska ne ovat tunnettuja ja paljon käytettyjä.

Hirsjärven ym. (2009, 164) mukaan on tärkeää, että laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä käytetä satunnaisotosta. Myös Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) puhuvat harkinnanvaraisesta otoksesta, jolla tarkoitetaan heidän mukaansa tutkittavien tai aineiston valintaa tutkijan itsensä määrittelemien kriteerien perusteella. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85) pitävät tärkeinä, että tietoa kerätään sellaisilta tutkittavilta, joilla on mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta tutkittavasta asiasta. Meidän tutkimuksessamme tutkittavat valikoituivat sen perusteella, ketkä varhaiskasvatuksen opettajista olivat Lene-arviointeja tehneet Kurikassa ja Ilmajoella.

Hirsjärvi ym. (2009, 195) käsittelevät teoksessaan kyselyn etuja ja haittoja. He pitävät kyselytutkimuksen etuna laajan tutkimusaineiston keräämistä ja monien asioiden kysymistä. Valitsimme Webropol-kyselyn tutkimuksemme aineistonkeruumenetelmäksi, koska halusimme saada tietoa useilta vastaajilta. Koska COVID-19-pandemian vuoksi monessa varhaiskasvatuksen yksikössä oli kielletty ulkopuoliset vierailijat, emme voineet toteuttaa henkilöhaastatteluja. Varhaiskasvatuksessa arki on hektistä, eikä meillä ollut tiedossa, ketkä varhaiskasvatuksen opettajat tekevät Lene-arviointeja, joten emme nähneet myöskään Teams-haastatteluita vaihtoehtona aineiston keräämiseen. Webropol-kyselyn etuja vastaajan näkökulmasta ovat mielestämme ne, että vastaaja voi itse päättää, milloin hän kyselyyn vastaa ja vastaaja uskaltaa antaa rehellisen mielipiteen, kun vastaajan anonymiteetti säilyy. Hirs-

järven ym. (2009, 195) mukaan kyselymenetelmän käyttäminen säästää tutkijan aikaa, koska sen voi lähettää usealle henkilölle. Aineistonkeruu Webropol-kyselynä säästi myös meidän aikaamme. Meillä ei ollut tiedossa, ketkä varhaiskasvatuksen opettajat ovat Kurikan ja Ilmajoen varhaiskasvatuksessa Lene-arviointeja tehneet, joten koimme päiväkodinjohtajien tai vastaavien varhaiskasvatuksen opettajien välityksellä lähetettävän kyselyn vastauslinkin parhaimmaksi vaihtoehdoksi.

8.3 Kysely aineistonkeruumenetelmänä ja Webropol-kyselyn laatiminen

Vallin (2010, 103) mukaan yksi perinteisimmistä tavoista tutkimusaineiston keräämisessä on kyselylomake. Hänen mukaansa kyselyn sisältö ja kyselytapa riippuu kohderyhmästä ja kyselyn tarkoituksesta. Vallin (2010, 103–104) mukaan perustan tutkimuksen onnistumiselle luovat kysymykset. Hän korostaa, että kysymysten tulee olla tarkkaan harkittuja, huolellisesti muotoiltuja sekä yksiselitteisiä. Hirsjärven ym. (2009, 195) mukaan hyvän lomakkeen laatimiseen tulee varata paljon aikaa. Huolellisesti suunniteltu kysely voidaan nopeasti käsitellä ja analysoida tietokoneen avulla.

Hirsjärvi ym. (2009, 202) tuovat esille, että kysymysten on hyvä olla spesifejä ja lyhyet kysymykset ovat pitkiä kysymyksiä parempia. Heidän mukaansa yhdessä kysymyksessä tulee kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan ja kysymyksissä tulee välttää ammattikieltä sekä johdattelevia kysymyksiä. Myös sellaisten sanojen kuin “usein”, “tavallisesti”, “useimmat” ja “yleensä” käyttöä tulee välttää, niiden monimerkityksellisyyden vuoksi. Hirsjärvi ym. painottavat, että kysymysten tulee olla niin yksiselitteisiä, että jokainen vastaaja ymmärtää kysymyksen samoin. Kyselyssä kysymysten muoto on vakioitu eli kaikilta kysytään samat asiat, jotka kysytään samalla tavalla ja samassa järjestyksessä. (Vilkka 2007, 28). Hirsjärvi ym. (2009, 198–203) kertovat, että kyselylomakkeessa käytetään avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikkoihin perustuvia kysymyksiä. Heidän mukaansa avoin kysymys antaa vastaajalle mahdollisuuden tuoda esiin todellinen mielipiteensä, kun taas monivalintakysymyksissä annetaan valmiit vaihtoehdot, jotka rajaavat vastaajan vastausmahdollisuuksia.

Valli (2010, 126) nimeää avointen kysymysten eduksi sen, että tutkija voi löytää vastauksista hyviä ideoita ja tutkija pystyy luokittelemaan aineistoa monella tavalla. Hän pitää avointen kysymysten huonona puolena sitä, että niihin on helppo jättää vastaamatta tai, että vastaukset voivat olla epätarkkoja ja pintapuolisia. Vallin mukaan joskus voi käydä niin, ettei vastaaja vastaa suoraan siihen, mitä kysytään vaan sen vierestä. Hirsjärvi ym. (2009, 195) mainitsevat kyselyn haittapuolina muun muassa tulosten tulkinnan mahdollisen ongelmallisuuden, kadon eli vastaamattomuuden ja sen, ettei voida varmistua siitä, miten hyvin vastaajat ovat perehtyneet tutkittavaan asiaan tai miten vakavasti he suhtautuvat tutkimukseen.

Laadimme kyselylomakkeen kysymykset tutkimuskysymystemme pohjalta ja pohdimme kysymysten muotoilua tarkkaan, jotta ne olisivat selkeitä ja yksiselitteisiä. Emme käyttäneet kysymysten muotoilussa -ko tai -kö -päätteisiä kysymyksiä, vaan pyysimme vastaajaa kuvailemaan hänen kokemuksiaan. Yhdessä kysymyksessä kysyttiin vain yhtä asiaa. Pyrimme luomaan sellaisia kysymyksiä, jotka hyödyttävät myös työelämätahoja ja jotka antaisivat mahdollisimman tarkkaa tietoa kehittämis-kohteista. Kyselyssämme (liite 1) oli yhteensä 14 kysymystä, joista avoimia kysymyksiä oli yhdeksän ja suljettuja viisi. Suljetut kysymykset olivat taustatietokysymyksiä. Kyselymme painottui avoimiin kysymyksiin, sillä halusimme kerätä mahdollisimman paljon kokemuksellista ja kerronnallista tietoa eikä vastausvaihtoehdot rajanneet kyselyyn vastanneen vastauksia.

Kananen (2015, 204) toteaa, että kyselylomake on syytä testauttaa aina ulkopuolisella. Hänen mukaansa on yleistä, että lomakkeen laatija tulee sokeaksi kirjoittamalleen tekstille, jolloin siinä olevia kirjoitusvirheitä tai asiavirheitä on hankala itse huomata. Vilkan (2007, 78) mukaan kyselylomakkeen testaus on erittäin tärkeää, sillä mahdollisia virheitä ei voi korjata enää sen jälkeen, kun aineisto on kerätty. Myös Hirsjärvi ym. (2009, 204) toteavat, että kyselylomakkeen pilotointi on välttämätöntä kysymysten muotoilun ja virheiden korjaamiseksi. Pilotoimme ja testasimme kyselyä kahdella varhaiskasvatuksen opettajalla, joista toinen toimii myös päiväkodin johtajana. Pyysimme kyselymme kysymyksiin palautetta myös ohjaavalta opettajalta sekä opinnäytetyöseminaarimme muilta opiskelijoilta. Muokkasimme kyselymme kysymyksiä saamiemme palautteiden perusteella yhdistelemällä

osittain kaksi saman sisältöistä kysymystä yhdeksi kysymykseksi, ja poistimme yhden kysymyksen tarpeettomana, koska se ei vastannut tutkimuskysymyksiimme.

Lähetimme opinnäytetyöhömmme liittyvän kyselyn linkin saatesanoineen sähköpostitse 16.11.2020 neljälle Kurikan kaupungin Lene-pilotissa mukana olevalle päiväkodin johtajalle sekä kymmenelle Ilmajoen kunnan päiväkodin johtajalle tai vastaavalle varhaiskasvatuksen opettajalle. Heitä pyydettiin välittämään lähettämämme sähköposti omassa yksikössään niille varhaiskasvatuksen opettajille, jotka ovat tehneet Lene-arviointeja. Saamamme tiedon mukaan kyselyn linkki välitettiin 30:lle varhaiskasvatuksen opettajalle. Webropol-kysely oli avoinna 16.11.–30.11.2020 välisen ajan. Kyselyn aukioloaikana lähetimme yhden muistutussähköpostin päiväkotien johtajille ja vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille 24.11.2020. Tavoitelimme vähintään kymmentä vastausta kyselyymme. Kyselyn riskinä oli vastausten vähyys. Saimme vastauksia yhteensä 14 varhaiskasvatuksen opettajalta Ilmajoelta ja Kurikasta, ja tämä ylitti odotuksemme. Kahdeksan vastaajaa ilmoitti työnantajakseen Kurikan kaupungin ja kuusi vastaajaa Ilmajoen kunnan. Vastaajista 50 prosenttia (n=7) on työskennellyt varhaiskasvatuksen opettajana 5–10 vuotta. Vastaajista 57 prosenttia (n=8) on tehnyt yli viisi Lene-arviointia.

8.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä periaatteita tutkimusetiikan näkökulmasta ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus kaikissa tutkimuksen vaiheissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyömme tutkimuksessa olemme noudattaneet näitä periaatteita, ja olemme olleet rehellisiä, huolellisia ja tarkkoja jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) ohjeen mukaan tutkimukseen tulee soveltaa eettisesti kestäviä menetelmiä aineiston hankinnassa, tutkimuksessa ja arvioinnissa sekä avoimuutta ja vastuullisuutta julkaistaessa tutkimustuloksia. Tutkimuksessa käyttämämme menetelmät ovat eettisesti kestäviä, emmekä ole tutkineet lapsia. Kysely varhaiskasvatuksen opettajille toteutettiin Webropol-kyselynä. Luotettavuuden lisäämiseksi pilotoimme kyselyä kahdella varhaiskasvatuksen opettajalla ennen kyselyn laittamista

jakoon. Kyselyyn liitettiin SeAmk:n tietosuojaseloste. Tutkimukseen osallistuville lähetettiin sähköpostitse kyselyn linkki sekä kerrottiin tutkimuksemme aihe sekä tavoitteet, mihin tarkoitukseen vastauksia kerätään ja käytetään. Olemme kunnioittaneet vastaajan vapautta osallistua tai jättää osallistumatta tutkimukseen tuomalla esiin kyselymme saatesanoissa, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.

Tutkimuksessa tulee ottaa huomioon muiden tutkijoiden tekemä työ, kunnioittaa sitä ja viitata asianmukaisella tavalla heidän teoksiinsa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyössämme olemme viitanneet asianmukaisesti lähdemateriaaliin ja tehneet asianmukaiset merkinnät sekä tekstiviitteisiin että lähdeluetteloon. Lähteiden hankinnassa olemme kiinnittäneet huomiota tietojen ja lähteiden luotettavuuteen, lähdekritiikkiin sekä tiedon ajankohtaisuuteen. Pyrimme käyttämään mahdollisimman uutta tietoa varsinkin varhaiskasvatuksesta, sillä se on muuttunut vuosien aikana paljon.

Tutkimusta tehdessä tulee hankkia tarvittavat tutkimusluvut (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Ennen opinnäytetyömme aloittamista teimme yhteistyösopimukset sekä pyysimme tutkimusluvut sähköpostitse Kurikan kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä Outi Koskenvallalta sekä Ilmajoen kunnan varhaiskasvatusjohtaja Eveliina Nokua-Keisaselta. Tutkimuslupahakemukset sekä sopimukset yhteistyöstä lähetettiin sähköpostitse 11.9.2020. (Liite 2.) Tutkimusta tehdessä tulee huomioida tietosuoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 7). Olemme tietoisia salassapitovelvollisuudestamme ja noudatamme sitä. Tutkimukseen osallistuvilta ei kerätty Webropol-kyselyssä henkilötietoja tai muita tunnistettavia tietoja, jotta pystyimme varmistumaan vastaajien anonymiteetin säilymisestä. Tutkimusta varten emme tehneet henkilöhaastatteluita.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella erilaisten luotettavuuskriteerien kautta. Luotettavuuskriteereitä ovat luotettavuus, totuudellisuus, siirrettävyys, sovellettavuus, riippuvuus, vahvistettavuus ja saturaatio. Luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tulokset ovat totuudenmukaisia. Jotta totuudellisuutta voidaan arvioida, tulee dokumentaation olla tarkkaa. Ilman tarkkaa tietojen kirjaamista ei voida varmistaa johtopäätösten oikeellisuutta. Tutkimuksen siirrettävyys on arvioitava jokaisessa kontekstissa erikseen, koska ilmiön ymmärryksen

pyrkivä tieto ei ole välttämättä suoraan siirrettävissä toiseen tilanteeseen. Riippuvuudella tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä ja toistettavuutta. Tutkimustulosten tulkintaa voidaan pitää oikeana, jos useat tutkijat päätyvät samaan lopputulokseen. Vahvistettavuudella tarkoitetaan muun muassa sitä, että tutkittavat vahvistavat tutkijan tulkinnan ja tutkimustuloksen. Näin voidaan todeta, ettei tutkimustulokset ole tutkijan itsensä keksimiä. Luotettavuutta voidaan osoittaa sillä, että käytetään eri lähteitä, joista haetaan vahvistusta tutkimustulosten tulkinnalle. Saturaatiolla tarkoitetaan aineiston kylläntymistä eli sitä, että vastaukset alkavat toistaa itseään eikä uutta tietoa enää saada. (Kananen 2015, 353–355.) Olemme dokumentoineet ja kirjanneet analysoinnin kaikki vaiheet taulukoihin ja käsitekarttoihin, joista esimerkit ovat opinnäytetyömme liitteenä. Opinnäytetyömme liitteenä on lisäksi tutkimuslupahakemukset sekä varhaiskasvatuksen opettajille tekemämme kyselyn kysymykset, joten kysely on toistettavissa.

Opinnäytetyön validiteettia voidaan arvioida opinnäytetyön eri vaiheissa tarkastelemalla sitä, että tutkitaan oikeita asioita, kerätään aineistoa oikealla tavalla sekä tulkitaan tuloksia oikein. (Kananen 2015, 356.) Hirsjärvi ym. (2009, 232–233) toteavat, että tutkijan tekemä tarkka kuvaus kaikista tutkimuksen vaiheista ja toteutuksesta parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Heidän mukaansa tutkija tulisi kertoa lukijalle, millä perusteilla tutkija on tehnyt luokitteluja aineistoa analysoidessaan. Tutkijan tulisi kertoa lukijalle myös perustelut tekemilleen tulkinnoille ja päätelmille. Luotettavuuden lisäämiseksi opinnäytetyömme liitteenä on esimerkkitaulukko ja käsitekartta tekemästämme analyysistä. Tutkimuksemme luotettavuutta lisäävät myös tutkimustulokset-osioon liitetyt aineistosta nostetut suorat lainaukset. Emme voineet käyttää sitaateissa tunnistetietoja, sillä kaikki vastaajat eivät ole vastanneet kaikkiin avoimiin kysymyksiin. Näin ollen emme voi tietää, mitkä avoimista vastauksista ovat samalta vastaajalta.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu syntyneiden aineistojen tallentaminen niiden vaatimusten mukaisesti, mitä tieteelliselle tiedolle on asetettu (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyömme kysely toteutettiin Webropolilla ja kyselyn vastaukset ovat käyttäjätunnusten takana Webropolissa. Kyselystämme saatua aineistoa ei ole tulostettu, vaan siitä on otettu yksi sähköinen raportti, joka on tallennettu SeAmkin käyttäjätunnusten takana olevaan pilvipalveluun. Vastauksista

tehdyt koonnit ja käsitekartat on tallennettu sähköisessä muodossa muistitikulle. Kysely poistetaan Webropolista ja tulosraportti pilvipalvelusta tutkimuksemme valmistumisen jälkeen. Myös koosteet vastauksista ja käsitekartat tuhoetaan muistitikulta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

8.5 Aineiston analyysi

Tuomen ja Sarajärven (2018, 103) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Se voi heidän mukaansa olla yksittäinen metodi tai väljä teoreettinen kehys, joka voidaan sisällyttää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Tuomi ja Sarajärvi esittävät, että useat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollain tavalla sisällönanalyysiin. Tuomen ja Sarajärven (2018, 109) mukaan teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analyysi ei perustu suoraan teoriaan, mutta teoria toimii apuna analysoinnissa. He kertovat, että aineistoa analysoitaessa edetään ensin aineistolähtöisesti, mutta analysoinnin loppuvaiheessa teorian näkökulma nostetaan esiin. Tuomen ja Sarajärven (2018, 117) mukaan sisällönanalyysiä käyttämällä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä pyritään saamaan yleisessä muodossa oleva, tiivistetty kuvaus.

Kanasen (2010, 160) mukaan laadullisen aineiston käsittelyvaiheisiin kuuluu litteointi, aineistojen saattaminen samaan muotoon, aineistoon perehtyminen lukemalla, aineiston luokittelu ja tiivistäminen sekä aineiston tulkinta. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) kertovat, että aineiston muuttaminen tekstinkäsittelyohjelmilla tekstimuotoon helpottaa tutkijan työskentelyä. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan mukaan tekstin koodaaminen erilaisilla merkeillä tai alleviivauksilla helpottaa aineiston käsittelyä ja analysointia. Heidän mukaansa koodaamalla aineistoa siitä saadaan monipuolinen käsitys. Alasuutari (2011, 39–44) jakaa laadullisen analyysin kahteen vaiheeseen, joita ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Aineiston tarkastelun jälkeen siitä saatuja havaintoja yhdistellään havaintojen joukoksi etsimällä havainnoista yhteisiä piirteitä tai nimittäjiä. Arvoituksen ratkaisemisella Alasuutari tarkoittaa tulkintojen tekemistä tutkittavasta ilmiöstä.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen, joita ovat aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että tutkimukselle epäolennainen poistetaan tiivistäen aineistoa tai pilkkomalla sitä osiin. Pelkistäminen voi tapahtua esimerkiksi merkitsemällä aineistosta tutkimuskysymyksiin vastaavia asioita eri väreillä. Aineiston ryhmittely tarkoittaa aineistosta koodattujen alkuperäisten ilmauksien läpikäymistä ja samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavien käsitteiden etsimistä. Samankaltaisuudet ryhmitellään, yhdistetään luokaksi ja nimetään sitä kuvaavalla käsitteellä. Pelkistetyistä ilmauksista muodostetaan alaluokkia, ja alaluokat ryhmitellään yläluokiksi. Yläluokista muodostetaan pääluokka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.)

Tuomen ja Sarajärven (2018, 133) mukaan teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinenkin analyysi. Aineistolähtöisen analyysin ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin erot näkyvät heidän mukaansa siinä, että teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteet ovat valmiina ja pohjautuvat teoriaan, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineiston pohjalta. Tuomen ja Sarajärven (2018, 142) mukaan sisällönanalyysi etenee aineistoon tutustumisen ja koodauksen jälkeen niin, että merkityt asiat kerätään yhteen ja erilleen muusta, minkä jälkeen niistä muodostetaan ala- ja yläluokat, ja tämän jälkeen muodostetaan kokoava käsite.

Aloitimme aineistomme analyysin lukemalla saadut vastaukset useaan kertaan kokonaiskäsityksen saamiseksi. Saamaamme aineistoa oli yhteensä 15 sivua. Avoi-miin vastauksiin aineistoa tuli 0,5–1 sivua kysymystä kohti. Aineisto oli meillä jo kirjallisessa muodossa, sillä olimme tuoneet Webropolista vastaukset Word-tiedostoon, joten meidän ei tarvinnut tehdä aineiston litterointia. Aineistoon perehtymisen jälkeen koodasimme aineistosta tutkimuskysymystemme kannalta samankaltaiset olennaiset tiedot omilla väreillään, koska samankaltaisuudet nousivat tekstistä hyvin esiin jo aineistoon perehtyessä. Eri värein koodatut ilmaisut ryhmittelimme kysymyksittäin tekemäämme taulukkoon (Liite 3). Saman sisältöiset ilmaisut järjestettiin taulukkoon allekkain. Tämän jälkeen pelkistimme ilmaukset tiivistämällä niissä olevan oleellisen tiedon.

Pelkistämisen jälkeen nimesimme samankaltaisuudet käsitteiksi ja muodostimme niistä alaluokkia. Muokkasimme ryhmittelyä ja siirsimme erillään taulukossa olleet samat alakäsitteet yhteen. Alaluokat yhdistimme yläluokiksi, jotka yhdistimme koavaksi käsitteeksi teoriamme pohjalta. Tutkimuskysymysten ja aineistosta nousseiden aihealueiden perusteella muodostimme viisi osa-aluetta, joita ovat varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa, Lene-tehtävien tekemisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksen opettajien saama tieto ja sen hyödyntäminen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset yhteistyöstä neuvolan kanssa sekä neuvolayhteistyön kehittäminen. Jokaisesta osa-alueesta laadimme vielä käsitekartat. Osa-alueiden alle keräsimme koko aineistosta otsikkoa vastaavat käsitteet. (Liite 4.)

9 TUTKIMUSTULOKSET

9.1 Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävistä

Varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista tulee ilmi, että Lene-tehtävien tekeminen ja arviointi helpottuu kokemuksen ansiosta. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että Lene-tehtävien tekeminen tutussa ympäristössä on myös lapsen etu. Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa mahdollistaa varhaiskasvatuksen opettajalle ja lapselle kahdenkeskisen ajan järjestymisen.

Mielestäni arviointi ja lomakkeen täyttö on helpottunut, kun on tehnyt enemmän testejä ja muistaa kriteerit paremmin. Alussa se oli haastavaa ja olisin alkuun ja ensimmäiseen testiin kaivannut apua niiltä, jotka ovat testejä tehneet.

Koen lene-tehtävien toteuttamisen lapsen kanssa ja myös kirjaamisen mukavaksi. On ihana saada olla lapsen kanssa kaksistaan, kun joskus tällainen yksittäinenkin kahdenkeskinen aika voi olla harvinaista "laatu-aikaa". Pystyy osoittamaan täyden huomion kokonaan yhdelle lapselle ja keskittymään täysin hänen kanssaan toimimiseen. Olen huomannut, että usein lene-hetket ovat lapsenkin mielestä mukavaa yhteistä aikaa.

Lene-tehtävien lomakkeisto koettiin pääasiassa selkeäksi. Yhdessä vastauksessa tuodaan esiin, että materiaali on sekava ja virheellinen. Vastauksista kävi ilmi, että Lene-tehtävien tekeminen on helppoa, mutta tehtävien tekeminen vaatii alussa keskittymistä ja perehtymistä. Tehtävien arviointi koettiin aluksi vaikeampana ja erityisesti piirrosten arviointiin jotkut varhaiskasvatuksen opettajat toivoivat lisäohjeistusta ja malleja. Yhdestä vastauksesta tulee ilmi, että tulosten merkitsemiskohta oli ollut aluksi epäselvä. Myös kokonaispisteytys koettiin yhden vastaajan mielestä hankalaksi silloin, kun lapsella on haasteita useammalla osa-alueella. Ajan löytymisen tehtävien tekemiseen koettiin hankalana ja suunnittelua vaativana kolmessa vastauksessa.

Ohjeistus ja saatu materiaali sekava ja virheellinenkin (väärät kuvaan liittyvät kysymykset). Ohjemonisteet pitäisi olla vain meille varhaiskasvatukseen liittyvistä tehtävistä, nyt siinä nipussa paljon ylimääräistä. Tehtävien tekoon on löydettävä aika, tämä toisinaan hankalaa.

Yleisesti ottaen lomakkeisto on aika selkeä ja monipuolinen. Ainoastaan piirroskuviissa on tullut epätietoisuutta voiko hyväksyä jonkin piirroksen. Piirroskuviin haluaisin vieläkin enemmän "vaihtoehtoja" malleista. Lapselle on etu, kun saa tehdä Lene-tehtävät tutun kasvattajan kanssa.

Tulosten mukaan Lene-arviointien tekeminen varhaiskasvatuksessa on kokonaisuudessaan hyvä asia. Testien tekemistä helpottaa Lene-tehtäville tarkoitettu materiaalilaatikko, jossa on kaikki tarvittava välineistö sekä lomakkeet helposti saatavilla. Yhdestä vastauksesta käy ilmi, että Lene-tehtävistä saadun kokemuksen myötä arviointien tekeminen nopeutuu ja tehtäviä pystyy tekemään myös osittain soveltaen. Kokemuksen karttuessa arviointikriteerit muistaa paremmin, eikä niitä tarvitse jatkuvasti selata.

9.2 Lene-tehtävistä saatu tieto ja sen hyödyntäminen

Varhaiskasvatuksen opettajat ovat saaneet Lene-tehtävien avulla tukea ja vahvistusta omille havainnoilleen. Lähes kaikissa vastauksissa mainitaan, että Lene-tehtävistä on tullut tietoa pedagogisen toiminnan suunnittelun tueksi. Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa on lisännyt varhaiskasvatuksen opettajien tietoa lapsesta, lapsen vahvuuksista, tuen tarpeista sekä lapsen kehityksestä. Vastauksissa nousi esiin erityisesti lapsen motorisista ja kielellisistä taidoista saatu tieto. Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin tiedon lisääntyminen lapsen kognitiivisista taidoista.

Lene-tehtävien avulla on tullut esiin yllättäviäkin tuentarpeita, jotka huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Olen saanut esimerkiksi Tietoa liikunnallisista taidoista, hahmottamisesta, silmä-käsi yhteistyöstä, kädentaidoista, keskittymiskyvystä, sanavarastosta, tarinan kerronnasta jne.

Tehtävien ja havaintojen teko on aina hyvin silmiä avaavaa. Kyllä näistä tehtävistä on saanut myös omaan pedagogiseen toimintaan (etenkin lapsikohtaiseen tukemiseen) tietoa ja ainesta.

Varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät Lene-tehtävistä saamaansa tietoa pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Tehtyjen havaintojen perusteella varhaiskasvatuksen opettajat ovat lisänneet toimintaansa lasten tuen tarpeisiin vastaavia toimintoja. Varhaiskasvatuksen opettajat tuovat esiin, että yksittäisen lapsen Lene-tehtävistä saatu tieto ja sen huomioiminen toiminnassa hyödyttää koko ryhmää. Lene-tehtävistä saatua tietoa dokumentoidaan ja jaetaan muille kasvattajille. Tehdyistä havainnoista on keskusteltu vanhempien kanssa esimerkiksi vasukeskustelussa. Yksi vastaaja kertoi hyödyntävänsä Lene-tehtävistä saatua tietoa oman toimintansa arviointiin.

Olen merkinnyt muistiin taidot ja tehtävät, joissa tarvitaan harjoitusta. Olen tuonut huomiot esiin vasukeskusteluissa. Huomioimme ne tiimin kanssa toiminnan suunnittelussa, kun suunnittelemme toimintaa yhdessä lasten kanssa.

Olen saanut tuen tarpeista tietoa, jota olen voinut käyttää suoraan toiminnan suunnittelussa. Jos lapsilla on ollut haasteita motoriikassa, olen painottanut toiminnassa motoriikkaa. Jos laskeminen on ollut haasteellista, olen lisännyt arjen tilanteisiin erilaisten asioiden laskemista.

Esiin nousevissa asioista saa ajatusta mitä voisi kaikkien samanikäisten kanssa vielä harjoitella ja tarvittaessa myös ottaa ko. lapsen kanssa kahdenkeskisesti harjoiteltavaksi. Tehtävistö avaa myös silmät, olemmeko me harjoitelleet tätä/näitä viime aikoina/ollenkaan? Eli samalla voi arvioida omaa toimintaansa.

Lene-tehtävistä varhaiskasvatuksen opettajat saavat tavoitteita kirjattavaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kahdessa vastauksessa tuodaan esiin, että Lene-tehtäviä tehdessä on tullut esiin myös yllätyksiä. Yllätyksiä on tullut asioista, joita varhaiskasvatuksen opettaja ei ole huomannut arjessa havainnoida. Myös esimerkiksi lapsen keskittymisessä ryhmässä ja kahdestaan aikuisen kanssa ollessa on huomattu olevan eroa.

9.3 Lene-arvioiden tekemisen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen opettajilta kysyttiin, ovatko he saaneet riittävästi aikaa Lene-tehtävien tekemiseen varhaiskasvatuksessa. Vastaajista 71 prosenttia (n=10) kokee saaneensa riittävästi aikaa Lene-tehtävien tekemiseen. Vastaajista 29 prosenttia (n=4) kokee, ettei aikaa ole ollut riittävästi. Syyksi edellä mainitulle nousi kasvatustajien henkilöstöresurssien vähäisyys ja se, ettei suunnittelu-aikaa ole varattu erikseen Lene-tehtävien tekemiseen.

Resurssipula. Lene-tehtäviä varten aikaa on vaikea suunnitella, koska ei tiedä onko ryhmässämme paikalla riittävästi kasvattajia vai ovatko he joutuneet toisiin ryhmiin.

Esimerkiksi tänä syksynä on sattunut olla parin kuukauden sisällä monen lapsen 4-vuotissyntymäpäivä ja samaan aikaan käynnissä kiireisin vasu-aika. Suunnittelu-aikaa ei ole erikseen varattu lene-arviointien tekemiseen, vaan täytyy saada sama viikottainen suunnittelu-aika riittämään sekä vasu-keskusteluihin valmistautumiseen, vasujen laatimiseen, lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun että niihin lene-arviointien kirjaamiseen. Tähän kun vielä lisätään se tosiasia, että joskus suunnitteluajat peruuntuvat päiväkodin henkilökunnan sairaspöissaolojen takia ja myös omat satunnaiset vuosilomat tms. vapaat lyhentävät viikottaista suunnittelu-aikaa, niin aika on joskus kortilla!

Kysyttäessä avoimena kysymyksenä, miten varhaiskasvatuksen opettajat kehittäisivät Lene-arvioiden tekemistä varhaiskasvatuksessa, kolme vastaajaa toi esiin, että aikaa Lene-tehtävien tekemiseen tulisi olla enemmän tai riittävästi. Varhaiskasvatuksen opettajien antamissa vastauksissa kehittämisehdotuksena nousi esiin myös lomakkeiston kehittäminen. Lomakkeiston toivottiin olevan selkeämpi ja ohjeiden täsmällisempiä.

Enemmän aikaa ja resursseja.

Meille vähän selkeämmät lomakkeet ja vielä enemmän rautalangasta väännetty ohjeistukset.

Lene-tehtävien tekemiseen toivottiin myös koulutusta niille varhaiskasvatuksen opettajille, jotka tekevät Lene-tehtäviä, mutta eivät ole saaneet siihen vielä koulutusta. Vastauksissa nousi esiin myös hyväksi havaittuja toimintatapoja, joita ovat

esimerkiksi lomakkeiston täyttäminen heti tehtävien tekemisen jälkeen sekä Lene-tehtävien tekeminen työparin kanssa.

Meillä on Lene-tehtävien teossa kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa mukana, toinen (lapselle ehkä tutumpi) tekee lapsen kanssa tehtävät ja toinen seuraa/havainnoi/kirjaa. Tehtävien jälkeen täytetään heti yhdessä lomake ja yhteenveto. Olemme kokeneet sen hyvänä tapana ja koko tehtävistöstä saa paremman hyödyn irti (havainnot ja opettajien yhteinen näkemys).

Haluaisin koulutusta Lene-tehtävien tekoon, sillä VO:n töitä olen tehnyt vasta muutaman kuukauden!!

Varhaiskasvatuksen opettajat toivoivat tarvittaessa yhteistyötä terveydenhoitajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä vanhempien kanssa. Vastauksissa toivottiin myös tiedotteen tekemistä Lenen peruseriaatteista.

Arvioinnin tekemiselle tulisi olla riittävästi aikaa. Tarvittaessa terveydenhoitajan/veon kanssa yhteistyötä.

Yhteistyötä vanhempien ja neuvolan välillä, esim. milloin on lapsen neuvola-aika.

Joku yleinen koonti lappu Lene-lomakkeen lisäksi olisi hyvä. Eli sellainen missä kerrotaisiin lyhyesti mikä lene-testi on, miksi se tehdään, milloin se tehdään, kuka sen tekee, mihin sitä käytetään ja mihin se toimitetaan.

Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin Lene-vuosikellon tekeminen lasten syntymäpäivistä. Lene-tehtävät tehdään noin kuukautta ennen lapsen nelivuotissyntymäpäivää, joten vuosikello helpottaisi varhaiskasvatuksen opettajia muistamaan Lene-arviointien tekemisen ajoissa.

9.4 Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävistöön liittyvästä yhteistyöstä neuvolan kanssa ja neuvolayhteistyön kehittäminen

Kysymykseen, millaisena koet yhteistyön Lene-tehtävistöön liittyen, saimme yhteensä 14 vastausta. Vastaaajista kaksi koki, että yhteistyö neuvolan kanssa on sujuvaa tai hyvää. Yksi vastaaja koki, että yhteistyö neuvolan kanssa on parantunut tehtävistön ansiosta ja kaksi vastaajaa toi esiin, että tukea saa tarvittaessa. Kolmessa vastauksessa tuotiin suoraan esiin, että yhteistyötä on vähän. Muissa vastauksissa todettiin yhteistyön olevan yksipuolista ja yhteistyössä on parantamisen varaa. Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin, ettei yhteistyötä ole ollenkaan. Vastauksissa nousi esiin, että varhaiskasvatuksen opettajat eivät saa tietoa vastaanotetuista tehtävistöistä tai palautetta neuvolakäyntien sujumuudesta.

Liian vähäisenä. Tällä hetkellä terveydenhoitaja ei ole ollut minuun yhteydessä pyynnöstä huolimatta eikä ole antanut palautetta yhdestäkään tänä syksynä lapsiryhmäni lapsilla toteutuneesta 4-vuotisneuvolakäynnistä.

Yhteistyö on sujunut hyvin, ei ole ollut mitään vaikeutta siinä.

Toivoisin, että myös me saisimme palautetta lapsen neuvolakäynnistä. Tällä hetkellä yhteistyö jää yksipuoliseksi, toteutamme Lenen ja toimitamme neuvolaan.

Varhaiskasvatuksen opettajat toivoivat saavansa enemmän tietoa neuvolasta varhaiskasvatukseen. Palautetta toivottiin neuvolan tekemistä havainnoista sekä neuvolakäyntien sujumisesta. Neuvolasta varhaiskasvatukseen tulevien lomakkeiden toivottiin siirtyvän suoraan varhaiskasvatukseen eikä vanhempien välityksellä.

Palautetta neuvolan havainnoista meille varhaiskasvatukseen.

Esimerkiksi neuvolasta ei tule enää varhaiskasvatukseen tietoja, miten ovat lomaketta käyneet läpi neuvolassa ja onko jotain, mitä meidän pitäisi tietää.

Me varhaiskasvatuksesta emme anna lomakkeita vanhempien kuljetettavaksi, vaan toimitamme Lene-paperit suoraan neuvolaan, voisiko neuvola tehdä samoin toiseen suuntaan?

Varhaiskasvatuksen ja neuvolan väliselle yhteistyölle toivottiin enemmän aikaa ja yhteistyön toivottiin olevan avointa. Erityisesti huolilapsien osalta toivottiin tiivistä yhteistyötä. Lomakkeiden kautta välitettävän tiedon lisäksi toivottiin kohtaamiseen perustuvaa yhteistyötä. Keinoina mainittiin palautes keskustelu, säännölliset tapaamiset varhaiskasvatuksen opettajan ja terveydenhoitajan välillä sekä terveydenhoitajan vierailu päiväkodilla.

Toivoisin että päiväkodin ja neuvolan väliselle yhteistyölle olisi varattu enemmän aikaa. Huolet tulisi aikaisemmin napatuksi kiinni.

Terveydenhoitaja voisi tulla esimerkiksi käymään kerran vuodessa päiväkodilla, jotta tietäisi ketkä opettajat lene-tehtäviä tekevät ja hieman tuntisi ympäristöä, jossa lapset ovat varhaiskasvatuksessa.

Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin, että alun koulutus Lene-tehtävien tekemiseen on ollut hyvä. Yksi vastaaja pohtii, että syy yhteistyön vähyyteen tai siihen, ettei neuvolasta ole kuulunut mitään, voisi olla se, että Lene-tehtävät on tehty hyvin eikä niissä ole ollut huomauttamista. Yksi varhaiskasvatuksen opettaja kokee harmillisenä yhteenvedon puuttumisen, sillä neuvolan näkökulma lapsen kehityksestä olisi toivottu apu lapsen tukemisessa, sillä varhaiskasvatuksen opettajat näkevät lasta joka päivä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli, millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-tehtävien tekemisen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa näyttäytyvät positiivisena. Vastauksissa ei ilmennyt yhtäkään negatiivista kokemusta Lene-tehtävien tekemisestä, joten vastausten perusteella voidaan nähdä Lene-tehtävien tekemisen varhaiskasvatuksessa sujuvan hyvin opettajien näkökulmasta. Lene-tehtävien tekemisestä saadun kokemuksen ansiosta arviointi ja tehtävien tekeminen helpottuu.

Valtosen ym. (2007, 20, 23–24) mukaan lapsen motivaatiota ja keskittymiskykyä tarkkaillaan tehtävien tekemisen aikana. Heidän mukaansa neuvolassa Lene-tehtäviä tehdessä mahdollisista ilmenneistä tarkkaavuuden haasteista keskustellaan vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettajan tuntemus lapsesta on hyödyksi tehtäviä tehdessä ja arvioidessa. Tutussa ympäristössä ja tutun kasvattaja tekemänä Lene-arviointi on hyödyllinen etenkin ujoille tai aroille lapsille. Esimerkiksi ujo tai arka lapsi voi alisuoriutua Lene-tehtävistä neuvolassa, koska terveydenhoitaja ja neuvolaympäristö ovat vieraampia lapselle kuin varhaiskasvatuksen opettaja ja päiväkotiympäristö. Varhaiskasvatuksen opettaja pystyvät huomioimaan lapsen vireystilan sekä mahdolliset keskittymisen haasteet ja mukautamaan Lene-tehtävien tekemistä tarvittaessa esimerkiksi jakamalla tehtävien tekemistä useammalle päivälle. Varhaiskasvatuksessa lapsen kanssa vietettävää kahdenkeskistä aikaa voi olla vaikeaa järjestää, ja Lene-tehtävät antavat siihen mahdollisuuden. Lapsen luottamussuhde kasvattajaan voi vahvistua kahdenkeskisen ajan myötä.

Lene-tehtävien tekemiseen tarvitaan Lene-käsikirjasta ja tehtäväkirjasta löytyvät arviointilomake ja ohjeet osa-alueiden pisteiden laskemiseen sekä testeissä käytettävät erilaiset esineet ja muu materiaali. (Leikki-ikäisen neurologinen kehitys (Lene) 2019.) Lene-tehtävien arviointilomakkeisto näyttäytyy tutkimustuloksissa varhaiskasvatuksen opettajien mielestä pääosin selkeänä. Lene-tehtävien arviointi erityisesti piirtämiseen liittyvässä tehtävässä näyttää tulosten perusteella vaativan eniten koulutusta ja perehtymistä, joten tätä osa-aluetta voisi olla hyvä painottaa, kun uusia

varhaiskasvatuksen opettajia koulutetaan Lene-tehtävien tekemiseen. Piirtämiseen liittyvä tehtävä on silmän ja käden yhteistyötä arvioiva tehtävä, jossa lapsen tulee jäljentää kuusi mallikuviota. Kuviot tulisi olla oikein päin piirrettynä sekä horisontaalittain että vertikaalisuunnassa, ja kuvion osien tulisi olla suunnilleen oikeassa mittakaavassa suhteessa toisiinsa. (Valtonen ym. 2007, 22–23.) Varsinkin ensimmäisiä tehtäviä tehdessä voi varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta näyttäytyä haastavana arvioida sitä, millainen lapsen tekemä piirros on hyväksytty. Arviointia helpotaisi mallikuviot hyväksytyistä piirroksista, ja voisikin pohtia, kannattaisiko tällaiset mallikuviot tehdä varhaiskasvatuksen opettajille Lene-materiaaleihin. Lene-tehtävien tekemiseen kuuluu varhaiskasvatuksen opettajalta suunnittelu-aikaa, ja huomiota tulee kiinnittää siihen, että myös Lene-tehtävien tekemiseen ja arviointien kirjaamiseen voidaan varata aikaa riittävästi. Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa ei saisi syödä SAK-aikaa muulta suunnittelulta.

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli, millaista tietoa Lene-tehtävistä tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää, koska liikunnalla on suuri merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle sekä motoriselle oppimiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 68). Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajat ovat tehneet Lene-tehtävien avulla havaintoja lapsen kehityksestä, vahvuuksista sekä tuen tarpeista. Erityisesti tietous on lisääntynyt lapsen motorisista ja kielellisistä taidoista. Mitä aikaisemmin havaitaan lapsen kehityksen viiveet, sen paremmin lasta ja hänen oppimisvalmiuksiaan pystytään tukemaan.

Koivusen ja Lehtisen (2015, 12) mukaan havainnoinnin avulla saadaan tietoa lapsen vahvuuksista, taidoista ja tuen tarpeista. Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajat ovat saaneet Lene-tehtävien avulla tukea ja vahvistusta omille havainnoilleen. Koivunen ja Lehtinen (2015, 12) korostavat, että havainnointi on perustana lasten kanssa tehtävän toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle. Myös Heikka ym. (2017) toteavat havainnoinnin olevan tärkeä osa pedagogisen toiminnan suunnittelua.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka (L 13.7.2018/540). Pedagoginen toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista

toimintaa, ja sen tavoitteena on lasten hyvinvoinnin sekä oppimisen toteutuminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22.) Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lasten oppimista sekä hyvinvointia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36). Pedagogisen toiminnan tulee olla tavoitteellista sekä suunnitelmallista toimintaa, jossa jokaisen lapsen etu, vahvuudet ja tarpeet otetaan huomioon. (Ahonen 2017a, 132–137; Ahonen 2017b; Salminen & Poikonen 2017.) Suurin osa varhaiskasvatuksen opettajista kertoikin hyödyntävänsä Lene-tehtävien avulla saamaansa tietoa pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Toimintaa suunnitellessaan varhaiskasvatuksen opettaja ottaa huomioon lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet, ja Lene-tehtävistä saatu tieto tukee toiminnan suunnittelua tuottamalla lisää tietoa lapsesta.

Jotta varhaiskasvatusta voidaan kehittää, tarvitsee pedagogista toimintaa arvioida. Arvioinnin tarkoituksena on parantaa lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä, varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista sekä kehittää varhaiskasvatustoimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 61.) Myös Heikka ym. (2017) tuovat esiin arvioinnin tärkeyden pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Vain yksi vastaaja nimesi käyttävänsä Lene-tehtävien avulla saatua tietoa oman toiminnan arviointiin. Mielestämme olisikin syytä painottaa varhaiskasvatuksen opettajille sitä näkökulmaa, että Lene-tehtävien kautta saatua tietoa voi ja kannattaa hyödyntää myös varhaiskasvatuksen opettajan oman toiminnan arvioinnissa. Kokonaisuutena Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa näyttääkin tukevan varhaiskasvatuksen opettajan pedagogista osaamista.

Kolmantena tutkimuskysymyksenämme oli, millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-tehtävistöön liittyvän yhteistyön neuvolan kanssa. Kokemukset varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisestä yhteistyöstä jakaantuivat tasaisesti sekä positiivisiin että negatiivisiin kokemuksiin. Yhteistyön koettiin olevan hyvää ja parantuneen tehtävistön ansiosta, mutta toisaalta yhteistyön koettiin olevan myös vähäistä ja yksipuolista. Vastausten perusteella näyttää siltä, että tieto ja Lene-tehtävät siirtyvät varhaiskasvatuksesta neuvolaan, mutta tiedon kulku neuvolasta takaisin varhaiskasvatukseen on varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta vähäistä. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan välistä yhteistyötä kehittämällä parantuu varhaiskasvatusten opettajien kokemukset yhteistyöstä. Kun yhteistyö varhaiskasvatuksen

ja neuvolan välillä paranee, vaikuttaa se myös lasten tuen tarpeisiin vastaamiseen. Monialainen yhteistyö on todella tärkeää varsinkin silloin, kun lapsen kehityksessä on haasteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksessa yhteistyötä tehdään neuvolan, lastensuojelun, muun terveydenhuollon sekä muiden sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu erityisesti silloin, kun jollain edellä mainituista tahoista herää huoli lapsen kehitykseen liittyen. Yhteistyö korostuu myös silloin, kun lapselle suunnitellaan ja järjestetään hänen tarpeisiinsa vastaavaa tukea. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 35.)

Neljäntenä tutkimuskysymyksenämme oli, millaisia kehittämiskohtia varhaiskasvatuksen opettajat näkevät Lenessä ja neuvolan kanssa tehtävässä Lene-tehtävistöön liittyvässä yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisessä yhteistyössä näyttäisi tulosten perusteella olevan kehitettävää tiedon siirtymisestä neuvolasta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen opettajat toivovat saavansa neuvolasta tietoa siitä, miten lapsen neuvolakäynti on sujunut sekä millaisia havaintoja terveydenhoitaja oli lapsesta tehnyt. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyölle toivottiin myös enemmän aikaa sekä avoimuutta ja kohtaamiseen perustuvan yhteistyön lisäämistä. Lindholmin (2007, 26) mukaan varhaiskasvatuksen yhteistyö lasta sekä perhettä palvelevan verkoston kanssa on tärkeää, sillä näillä kaikilla on lähtökohdana lasten ja perheiden tarpeet. Hänen mukaansa neuvolan ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö voi toimia vanhemmuuden tukijana, auttaa lapsen kehitystä sekä henkilökunnan jaksamista. Opinnäytetyössään varhaiskasvatuksen ja neuvolan moniammatillisen yhteistyön kehittämistä tutkinut Nuutila totesi, että varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisellä yhteistyöllä voidaan lisätä molemminpuolista tietoa lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista. Hänen mukaansa varhaiskasvatuksen ja neuvolan väliset yhteiset tapaamiset lisäsivät toisen työn tuntemusta, mikä tekee monialaisesta yhteistyöstä helpompaa. (Nuutila 2019, 53–54,56.)

Molemminpuolisen yhteistyön kehittäminen tutkimuksemme kohdeorganisaatioissa onkin erittäin tärkeää, jotta Lene-yhteistyö palvelisi paremmin lapsen etua, kasvua ja kehitystä sekä varhaiskasvatuksen opettajan ja terveydenhoitajan työtä. Neuvolalla ja varhaiskasvatuksella olisi hyvä olla säännöllisiä yhteisiä tapaamisia monia-

laisen yhteistyön ylläpitämiseksi ja toisen työn ja henkilöstön tuntemuksen lisäämiseksi, mikä madaltaisi kynnyksiä molemminpuoliseen yhteydenottoon. Myös toimintakäytäntöjä varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisen yhteistyön parantamiseksi lasten asioissa voitaisiin kehittää esimerkiksi niin, että neuvolan terveydenhoitaja ottaa yhteyttä varhaiskasvatuksen opettajaan puhelimitse lapsen neuvolakäynnin jälkeen. Vaihtoehtoisesti tietoa neuvolasta voidaan siirtää myös kirjallisella lomakkeella. Tällöin tulee kuitenkin huolehtia lomakkeen siirtymisestä suoraan neuvolasta varhaiskasvatukseen tiedon siirtymisen ja tiedon saamisen varmistamiseksi.

11 POHDINTA

Tämä opinnäytetyötutkimus on toteutettu parityönä. Tutkimuksemme tekeminen parityöskentelynä sujui hyvin ja työn tekeminen on ollut tiivistä. Yhteydenpito tapahtui puhelimitse, Teamsissa, sähköpostitse sekä Whatsappin avulla. Emme jakaneet teorian kirjoittamista osiin vaan kirjoitimme koko työn yhdessä aina johdannosta pohdintaan saakka. Yhdessä kirjoittaminen varmisti molemmille työn tekijöille yhtäläisen paneutumisen aiheeseen, ja yhdessä käydyt keskustelut mahdollistivat ammatillisen reflektion työskentelyn aikana.

Tutkimusaiheen valinta nousi suoraan työelämästä. Toinen opinnäytetyöntekijöistä työskenteli Kurikassa varhaiskasvatuksen lastenhoitajana ja kuuli syksyllä 2019 Kurikassa keväällä 2020 alkavasta Lene-pilotista. Kokeilu herätti mielenkiintoa ja ajatuksen siitä, että sopisiko aihe opinnäytetyön tutkimuskohteeksi. Pauliina kysyi lisätietoa Lene-pilotista ensin omalta esimieheltään ja sen jälkeen kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä. Molemmat pitivät Lene-pilotointia hyvänä tutkimuskohteena ja toivat esiin, että tutkimusten tuloksia voidaan käyttää hyödyksi pilotoinnin jälkeen toimintamallin laajentuessa kaikkiin kaupungin päiväkoteihin. Opinnäytetyön tutkimuksen aiheeksi täsmentyi varhaiskasvattajien näkökulma ja kokemukset Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa ja se, miten Lene-tehtävistä saatua tietoa voidaan hyödyntää pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Aluksi tarkoituksena oli, että Pauliina toteuttaa opinnäytetyön yksilötyönä. Aihe herätti Minnassa kiinnostusta. Opinnäytetyön aihe ja erityisesti leikki-ikäisen neurologisen kehityksen arviointi linkittyi vahvasti Minnan kiinnostukseen lasten oppimisvaikeuksista ja niiden tunnistamisesta, joten päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä.

Tutkimuksemme aihetta oli tärkeä tutkia siksi, että varhaiskasvatuksessa tehtäviä Lene-tehtäviä ja siihen liittyvää monialaista yhteistyötä ei ole aikaisemmin tutkittu. Aihe oli myös ajankohtainen, sillä varhaiskasvatuksen ja neuvolan välistä yhteistyötä on lähdetty kehittämään LAPE-hankkeessa. Lene-tehtävistä saatava tieto auttaa myös varhaiskasvatuksen opettajia lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä tukevan pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Aihe koskettaa meitä tulevaisuudessa sosionomin työssä, ja olemme saaneet opinnäytetyötä tehdessä paljon uutta tietoa, jota voimme hyödyntää sosionomin eri työkentillä.

Opinnäytetyömme tuloksia voidaankin hyödyntää yhteistyökuntiemme varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisen yhteistyön kehittämisessä sekä muiden kuntien monialaisen yhteistyön kehittämistyössä. Yhteistyötaholta saamamme palautteen mukaan tutkimuksemme tulokset auttavat, kun varhaiskasvatuksessa mietitään Lene-käytäntöihin liittyviä kehittämiskohteita kuten ohjeistuksia ja yhteistyötä neuvolasta varhaiskasvatukseen. Molemminpuolinen yhteistyö ja viestintä koetaan tärkeänä. Tutkimuksestamme saa ajankohtaista tietoa kehittämistyöhön. Kehittämiskohteille on tutkimuksen perusteella tietopohjaa eikä vain ”mututuntumaa”, jolloin asiaa on helpompi viedä eteenpäin ja kehittämiskohteet ovat perusteltuja. Saamamme palautteen mukaan tutkimuksemme tuottaa tärkeää tietoa varhaiskasvatukseen.

Sosiaalialan eettinen osaaminen on yksi sosionomin kompetensseista (Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa 2017, 4, 5). Tämä on näkynyt opinnäytetyöprosessissamme oman toiminnan reflektiona. Eettisyyden näkökulma näkyi jo prosessin suunnitteluvaiheessa, kun pohdimme esimerkiksi Webropol-kysymyksiä. Yhdessä kirjoittaessamme kävimme keskustelua eettisistä seikoista, kuten vastaajien anonymiteetin säilymisestä ja kirjoittamamme tekstin muodosta. Tutkimuksellamme voidaan vaikuttaa epäsuorasti lasten osallisuuteen ja hyvinvointiin, kun työllämme pyritään parantamaan lapsiin kohdistuvia toimintamalleja. Asiakastyön osaaminen on toinen sosionomin kompetenssi (Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa 2017, 4, 5). Tämä kompetenssi ja varhaiskasvatuksen ydiosaaminen nousee vahvasti esille tutkimuksemme tuloksissa. Pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteutus, dokumentointi ja arviointi ovat sosionomitaustaisen varhaiskasvatuksen opettajan ydiosaamista. Opinnäytetyöprosessi on opettanut myös meille näistä osa-alueista paljon uutta.

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen on kolmas sosionomin kompetenssi (Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa 2017, 4, 5). Opinnäytetyöprosessi on lisännyt tietoisuuttamme neuvolatoimintaa ja varhaiskasvatusta ohjaavista laeista. Monialainen yhteistyö lapsen kehityksen tukemiseksi on tärkeää, mikä nousee esille työssämme. Neljäs sosionomin kompetenssi on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen (Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa 2017, 4, 5). Tutkimuksemme tuloksia voidaan käyttää varhaiskasvatuksen käytänteiden ja monialaisen yhteistyön kehittämiseen. Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on

viides sosionomin kompetenssi (Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa 2017, 4, 5). Opinnäytetyöprosessi on lisännyt tutkimuksellista kehittämisosaamistamme. Viimeisenä eli kuudentena kompetenssina on työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa 2017, 4, 5). Opinnäytetyön tekeminen prosessina on ollut hyvin itsenäistä ja on vaatinut itsensä johtamisen taitoja. Opinnäytetyön tekeminen on opettanut arvioimaan oman työn laatua, tuloksia ja vaikutuksia varhaiskasvatukseen ja monialaiseen yhteistyöhön.

Opinnäytetyön alustavaa suunnitelmaa lähdimme tekemään keväällä 2020. Alustavaa suunnitelmaa varten keräsimme teoriatietoa sekä pohdimme alustavia tutkimuskysymyksiä, joita alustavassa suunnitelmassa oli kaksi. Syyskuussa 2020 pyysimme tutkimusluvut sekä Kurikan varhaiskasvatuspäälliköltä että Ilmajoen varhaiskasvatusjohtajalta, jotka myönsivät meille luvan. Tämän jälkeen keräsimme lisää teoriatietoa opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme teoriaosuudessa tarkastelimme neuvolatoimintaa sekä tarkemmin nelivuotiaan laajaa terveystarkastusta, nelivuotiaan lapsen kehitystä sekä leikki-ikäisen neurologisen kehityksen arviota Leneä. Teoriaosuudessa avasimme myös varhaiskasvatusta lapsen kehityksen ja oppimisen tukena sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Monialaisuus nousi esiin tutkimustuloksissa varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista. Johtopäätöksiä kirjoittaessamme huomasimme, että emme olleet käsitelleet teoriaosuudessa monialaista yhteistyötä tarkemmin, ja pohdimme, olisiko siihen ollut syytä perehtyä. Monialainen yhteistyö ei ollut tutkimuksemme lähtökohta, mutta koska monialaisen yhteistyön merkitys nousi enemmän esiin tutkimustuloksista, lisäsimme teoriaamme yhden alaluvun moniammatillisesta yhteistyöstä.

Lähteitä etsiessämme kiinnitimme huomiota lähteiden luotettavuuteen sekä lähteiden julkaisuajankohtaan. Varhaiskasvatus on muuttunut viime vuosina, joten pidimme tärkeänä käyttää opinnäytetyössämme mahdollisimman uutta tietoa, ja käyttämämme lähteet ovatkin tuoreita. Neuvolatyötä käsittelevät lähteet ovat vanhempia, ja osa lähteistä on 2000-luvun alkupuolelta. Neuvolatoiminnan periaatteet ovat säilyneet samoina eikä uudempia lähteitä löytynyt riittävästi. Myös Lene-menetelmää käsittelevät lähteet ovat vanhempia, sillä Lene-menetelmän periaate on myös pysynyt muuttumattomana. Lenestä löytyi erittäin vähän teoriatietoa erityisesti sen

osalta, miten Lene-tehtäviä käytännössä tehdään, joten siitä kertovassa teoriaosuudessa käytimme vain yhtä lähdettä, neuvoloissa käytössä olevaa maksullista Lene-käsikirjaa.

Olemme kiinnittäneet huomiota lähteiden monipuolisuuteen ja käyttäneet sekä painettuja kirjoja että verkkokirjoja, lakeja, verkkolehtiartikkeleita, haastattelua, videota sekä verkkosivuja ja verkkojulkaisuja. Olemme käyttäneet työssämme muutamia kansainvälisiä lähteitä. Kansainvälisten lähteiden etsiminen oli meille haastavaa, sillä koimme vieraskielisen ammatillisen tekstin ymmärtämisen ajoittain vaikeaksi. Lapsen kehityksestä oli helppo löytää myös vieraskielinen lähde, koska lapsen kehitys on lähtökohtaisesti samanlaista asuinmaasta riippumatta. Kansainvälisten lähteiden etsimiseen ja käyttöön olisimme voineet paneutua vielä syvemmin.

Opinnäytetyön teoriaosuuden kirjoittamisen loppupuolella aloimme tarkemmin pohdintaan tutkimusaineiston keräämistä ja siihen parhaiten soveltuvaa menetelmää. Koska Kurikassa tehtiin pilotoinnin vuoksi Lene-tehtäviä vasta neljässä päiväkodissa, pohdimme kurikkalaisilta varhaiskasvatuksen opettajilta saadun aineiston riittävyyttä. Tiesimme, että Ilmajoella Lene-tehtäviä on tehty päiväkodeissa jo noin vuoden enemmän kuin Kurikassa, päätimme kerätä aineistoa myös ilmajokelaisilta varhaiskasvatuksen opettajilta. COVID-19-pandemian vuoksi monessa varhaiskasvatuksen yksikössä oli kielletty ulkopuoliset vierailijat, ja tästä syystä emme voineet toteuttaa henkilöhaastatteluja. Koska varhaiskasvatuksessa arki on hektistä eikä meillä ollut tiedossa tarkkaa vastaajien määrää, emme nähneet myöskään Teams-haastatteluita vaihtoehtona aineiston keräämiseen.

Lähetimme Webropol-kyselyn linkin päiväkotien johtajille ja vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille, koska meillä ei ollut tiedossa, ketkä varhaiskasvatuksen opettajat ovat Lene-tehtäviä tehneet. Ajattelimme heillä olevan tarkan tiedon siitä, ketkä heidän yksiköissään Lene-tehtäviä tekevät. Riskinä kolmannen osapuolen kautta välitettävässä linkissä oli se, ettemme voineet olla varmoja siitä, että sähköpostimme ja kyselylinkki tavoittaa jokaisen mahdollisen vastaajan. Riskinä Webropol-kyselyssä oli myös se, ettemme voineet olla varmoja, kuinka moni varhaiskasvatuksen opettaja vastaa kyselyymme ja kuinka laadukkaita vastauksia saamme. Vastauksen määrä olisi voinut jäädä hyvin pieneksi, jolloin se olisi voinut vaikuttaa tutkimuksemme tuloksiin ja johtopäätöksiin väärin. Webropol-kyselyn haittana on

se, ettei vastaajalle voi esittää tarkentavia kysymyksiä hänen antamiensa vastausten perusteella.

Tuloksia analysoidessa huomasimme, että olisimme voineet kysyä myös siitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat dokumentoivat Lene-tehtävistä saatuja havaintoja muuten kuin kirjaamalla niitä neuvolaan lähetettävään arviointilomakkeeseen. Saamamme tiedon mukaan Webropol-kyselyn linkki lähetettiin Kurikassa 10:lle varhaiskasvatuksen opettajalle ja Ilmajoella 20:lle varhaiskasvatuksen opettajalle eli yhteensä 30:lle varhaiskasvatuksen opettajalle. Vastauksia saimme yhteensä 14, joista 8 oli Kurikasta ja 6 Ilmajoelta. Kurikkalaisten aktiiviseen vastaamiseen saattoi vaikuttaa se, että toinen tutkimuksen tekijöistä työskenteli kaupungin varhaiskasvatuksessa ja on todennäköisesti tuttu usealle vastaajalle. Lene-tehtävien tekeminen Kurikassa on uudempi asia ja vasta pilotointivaiheessa, joten se on saattanut myös vaikuttaa vastaamisaktiivisuuteen. Ilmajoella taas Lene-menetelmä on ollut kauemmin käytössä eikä kumpikaan tutkijoista ollut heille tuttu. Vastausaktiivisuuteen on voinut vaikuttaa myös se, mitä ja miten tutkimuksestamme on kerrottu varhaiskasvatuksen opettajille.

Aineiston analysointivaiheen alussa pohdimme pitkään sopivaa analysointitapaa. Vauhtiin päästyämme analysointi sujui jouhevasti ja saimme hyvin kiinni analysoinnin vaiheista teorian avulla. Mielestämme kyselyyn saamamme vastaukset olivat suurilta osin laajoja sekä moniulotteisia, ja niissä oli paljon tutkimuksemme kannalta hyödyllistä tietoa. Kuvailevien ja kerronnallisten vastausten analysointi oli sujuvaa. Varhaiskasvatuksen opettajilta saamia vastauksia analysoitaessa toinen tutkimuskysymyksemme, millaisia välineitä Lene-tehtävistö tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun tarjoutui kysymykseksi millaista tietoa Lene-tehtävistö tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Vastauksista nousi yhtenä osa-alueena esiin varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa. Tämän perusteella lisäsimme tutkimukseemme vielä yhden tutkimuskysymyksen millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat Lene-tehtävien tekemisen varhaiskasvatuksessa.

Saimme jokaiseen tutkimuskysymykseemme vastauksen, joten voimme pitää tutkimustamme sekä tekemäämme kyselyä hyvänä ja onnistuneena. Tutkimuksesta

saatu tieto oli täsmällistä ja tutkimustuloksia voidaan hyödyntää helposti yhteistyön kehittämiseen. Tutkimustuloksista saadaan tietoa hyvistä käytännöistä Lene-tehtävien tekemisessä varhaiskasvatuksessa sekä asioista, joihin toivotaan muutosta tai mitkä on hyvä ottaa huomioon. Tutkimustuloksiamme voidaan hyödyntää suunniteltaessa uusia Lene-koulutuksia varhaiskasvatuksen opettajille, sillä tutkimustuloksista nousee esiin, mitkä osa-alueet Lene-tehtävissä koetaan haastavimpana. Valmis opinnäytetyö lähetetään Kurikan varhaiskasvatuspäällikölle, Ilmajoen varhaiskasvatusjohtajalle sekä päiväkotien johtajille ja vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille.

Kurikan Lene-pilotoinnin oli alun perin tarkoitus laajentua kaikkiin päiväkoteihin joulukuun 2020, mutta koronapandemian vuoksi Lene-tehtäviä tehtiin määrällisesti vain muutamia, joten pilotointiaikaa päätettiin jatkaa tammikuulle 2021. Koronapandemian jatkumisen ja kokoontumisrajoitusten johdosta uusien varhaiskasvatuksen opettajien koulutusta ei saatu järjestettyä. Pilotointia jatketaan siihen saakka, kunnes uusien varhaiskasvatuksen opettajien kouluttaminen on mahdollista. Aikataulun viivästyminen koronan vuoksi mahdollistaa sen, että tutkimuksemme tulokset ovat käytettävissä ennen pilotin laajentumista Kurikassa.

Jatkotutkimuksena voisi kartoittaa vanhempien kokemuksia varhaiskasvatuksessa tehdyistä Lene-tehtävistä. Jatkossa voisi tutkia myös sitä, millaisena terveydenhoitajat kokevat varhaiskasvatuksen ja neuvolan välisen yhteistyön ja miten Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa on vaikuttanut nelivuotiaiden terveystarkastuksiin. Tutkimusaineistosta nousi esiin, että myös lapsen vasukeskusteluihin toivottiin neuvolan näkemystä. Olisikin hyvä miettiä, millä tavalla varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyötä voitaisiin kehittää Lene-yhteistyön lisäksi.

LÄHTEET

- 1–6-vuotiaiden terveystarkastukset. Lastenneuvolakäsikirja. 1.10.2020. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/maaraaikaistarkastukset/terveystarkastusten-tarkempi-sisalto/1-6-vuotiaat#4v>
- 3–4-vuotias. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Vantaa: Vantaan kaupunki. [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: <https://www.vantaa.fi/terveys- ja sosiaalipalvelut/lapsiperheiden palvelut/nettineuvola/lapsen kasvu ja kehitys/3 4-vuotias>
- 4–5-vuotiaan fyysinen kehitys. 21.2.2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-fyysinen-kehitys/>
- 4–5-vuotiaan liikunnallinen kehitys. 18.2.2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-liikunnallinen-kehitys/>
- 4–5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. 22.2.2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-personaalisuuden-kehitys/>
- 4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys. 30.6.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>
- 4–5-vuotiaan älyllinen kehitys. 30.6.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>
- A 6.4.2011/338. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja terveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.
- Ahqvist-Björkruth, S. 2007. Psykkisen hyvinvoinnin perusta – Tunne-elämän ja ajattelun rakentuminen 0–7-vuotiaana. Teoksessa: A. Armanto & P. Koistinen (toim.) Neuvolatyon käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 127–139.
- Ahonen, L. 2017a. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Ahonen, L. 2017b. Haastavat kasvatustilanteet: Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-Kustannus. [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- AvoHILMO kirjaukset. 16.10.2020. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/kouluterveydenhuolto/avohilmo-kirjaukset>
- Barnets utveckling 4–5 år. 11.11.2019. [Verkkosivu]. Sverige: 1177 Vårdguiden. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: <https://www.1177.se/barn--gravid/sa-vaxer-och-utvecklas-barn/barnets-utveckling/barnets-utveckling-4-5-ar/>
- Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden kehittämishanke 2017–2018: Loppuraportti ja suositukset jatkotoimenpiteiksi. Ei päivystä. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 4.2.2021]. Saatavana: <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2019/02/lape-etela-pohjanmaa-loppuraportti-26.2.2019.pdf>
- Grym, K. & Borgemans, L. 2018. Public health nurses in Finland: A life-course approach to the prevention of noncommunicable diseases. [Verkkojulkaisu]. World Health Organization. [Viitattu 9.4.2021]. Saatavana: https://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0007/367270/gpb-hss-ncds-fin-eng.pdf
- Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M. & Pelkonen, M. 2014. Äitiys- ja lastenneuvola sekä kouluterveydenhuolto perheen tukena. Teoksessa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 242–256.
- Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A., Wallin, M. & Pelkonen, M. 2012. Laaja terveystarkastus: Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).
- Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Merikukka, M. & Pelkonen, M. 2018. Ajanmukaiset käytänteet ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Palvelujen seurantatutkimus 2016–2017. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137282/URN_ISBN_978-952-343-190-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2017. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. [Verkkokirja-artikkeli]. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-Kustannus. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Johdanto pedagogiseen dokumentointiin. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus (OPH). [Viitattu 17.1.2021]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/johdanto_pedagogiseen_dokumentointiin.pdf

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro-gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–83.

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuotesaho, S. & Rontti, M. 2019. Vanhempien kokemuksia nelivuotiaan laajasta terveystarkastuksesta päiväkotiympäristössä. [Verkojulkaisu]. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu. Hoitotyön tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201904094642>

L 13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki.

L 30.12.2010/1326. Terveystarkastuslaki.

LAPE-muutosohjelman tulokset Etelä-Pohjanmaalla. 26.2.2019. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 4.2.2021]. Saatavana: <https://stm.fi/documents/1271139/12798552/1330833liite++lape+e+p++pp+loppurapor1490770355.pdf/5e631341-1bbb-7482-8114-e55a0c7b640b/1330833liite++lape+e+p++pp+loppurapor1490770355.pdf>

Lapsi eri ikävuosina–4-vuotias. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/mlfi/prod/2017/08/04174316/Lapsi-eri-ik%C3%A4vuosina-4-v.pdf>

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). 18.1. 2021. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveystarkastus- ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 4.2.2021]. Saatavana:

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-?redirect=%2Ffi%2Ftutkimus-ja-kehittaminen%2Ftutkimukset-ja-hankkeet%2Ftutkimukset-ja-hankkeet-aiheittain%2Flapset-nuoret-ja-perheet-tutkimukset-ja-hankkeet>

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 4.2.2021]. Saatavana: https://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja+perhepalveluiden+muutosohjelma.pdf

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille. 2004. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM).

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Suuntaviivat lastenneuvolatoiminnan järjestämisestä kunnille. 2004. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74226/Julkaisuja_2004_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lastenneuvolakäsikirja: Terveystarkastusten tarkempi sisältö. 8.10.2020. [Verkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/maaraaikaistarkastukset/terveystarkastusten-tarkempi-sisalto#laaja>

Leikki-ikäisen neurologinen kehitys. 4.9.2019. [Verkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 30.4.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/terveystarkastusten-menetelmat/neurologis-kognitiivinen-kehitys/lene>

Lindholm, M. 2007. Neuvolatyön verkostot. Teoksessa: A. Armanto & P. Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 26–30

Läroplan för förskola. 2018. [Verkojulkaisu]. Sverige: Skolverket. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: <https://www.skolverket.se/getFile?file=4001>

Mahkonen, S. 2015. Varhaiskasvatuslaki. Helsinki: Edita.

Mustonen, K., Valtonen R. & Ahonen, T. 2000. Lene – leikki-ikäisen lapsen neurologisen kehityksen arviointimenetelmä lastenneuvoloille. [Verkkolehtiartikkeli]. Lääkärilehti 55 (9), 953–956. [Viitattu 11.1.2021]. Saatavana: <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/lene-leikki-ikaisen-lapsen-neurologisen-kehityksen-arviointimenetelma-lastenneuvoloille/#table-1>

Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen, T. & Laatikainen, T. (toim.) 2017. Terveystarkastukset lastenneuvolassa & kouluterveydenhuollossa. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos (THL).

- Neurolat. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://stm.fi/neurolat>
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. [Verkkokirja]. 1. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 4.6.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Nuutila, M. 2019. Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä: Varhaiskasvatuksen toimintamalli neljävuotiaan lapsen laajan terveystarkastuksen yhteydessä. [Verkkojulkaisu]. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala, sosionomi (YAMK). Opinnäytetyö. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019052611940>
- Pakarinen, A., Liuksila, P-R., Aromaa, M., Hautala, L., Kallio, H., Sillanpää, M. & Salanterä, S. 2016. Neurologisen kehityksen ongelmat ja niiden arviointi Lene-menetelmän avulla lastenneuvoloissa. [Verkkolehtiartikkeli]. Hoitotiede 28 (1), 3–16. [Viitattu 23.10.2020]. Saatavana Elektra-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Pedagoginen dokumentointi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus (OPH). [Viitattu 17.1.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>
- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Rintakorpi, K. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen suunnittelun ja kehittämisen välineenä. [Verkkojulkaisu]. Julkaisussa: Pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajien liitto. [Viitattu 17.1.2021]. Saatavana: <https://peda.net/alueet/paijathame/svl/uutisarkisto/prom/paj:file/download/45a77219bb446d862dd4df9faaeb653332194acb/Pedagogiikan%2Baika%2Bjulkaisu.pdf>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV: Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkosivu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 19.1.2021]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>
- Salminen, J. & Poikonen, P-L. 2017. Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. [Verkkokirja-artikkeli]. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino. [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Salminen, J. 2017. Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukijana. [Verkkokirja-artikkeli]. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen

(toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino. [Viitattu 11.10.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa. 2017. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Arene ry. [Viitattu 25.2.2021]. Saatavana: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_lyhyt_raportti_fin.pdf?t=1526901428

Sotkanet. Ei päiväystä. Lastenneuvolan laajojen terveystarkastusten peittävyys 4-vuotiailla. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szZ-MTQEA®ion=s07MBAA=&year=sy6rBAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=202004030539>

Storvik-Sydänmaa, S., Talvensaari, H., Kaisvuo, T. & Uotila, N. 2015. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Suvisalmi, T-M. 2021. Päiväkodinjohtaja. Kurikan kaupunki. Haastattelu 3.2.2021.

Tarkka, K. 4.4.2018. Johdanto pedagogiseen dokumentointiin. [Video]. Helsinki: Opetushallitus (OPH). [Viitattu 17.1.2021]. Saatavana: https://www.youtube.com/watch?v=-3q1-JUo0jM&feature=emb_logo

Tilastoraportti. 18.12.2019. Terveystarkastusten ja muiden käyntien toteumat äitiys- lastenneuvolassa 2018 sekä kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2018–19. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138990/Tr_46_2019.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.uud. p. Helsinki: Tammi

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 29.1.2021]. Saatavana: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin I. 3. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–127.

Valtonen, R. 2009. Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla: Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. [Verkkajulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology

and social research 357. Väitösk. [Viitattu 11.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3538-2>

Valtonen, R., Mustonen, K. ja työryhmä. 2007. LENE – leikki-ikäisen lapsen neurologinen arvio. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Varhaiskasvatus 2018. 17.9.2019. Tilastoraportti 32/2019. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138571/Tr32_19_vuositalasto.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus (OPH). [Viitattu 18.5.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. [Verkkokirja]. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 10.4.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Viitattu 28.3.2021]. Saatavana: https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_2418.pdf

Wall, S., Litjens, I. & Taguma, M. 2015. Early childhood education and care pedagogy review: England. [Verkkajulkaisu]. France: OECD. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: <https://www.oecd.org/education/early-childhood-education-and-care-pedagogy-review-england.pdf>

Äitiys- ja lastenneuvola. 1.10.2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola

LIITTEET

Liite 1. Kysely varhaiskasvatuksen opettajille

Liite 2. Tutkimuslupahakemukset

Liite 3. Esimerkkitaulukko analyysistä

Liite 4. Esimerkki käsitekartasta

Liite 1. Kysely varhaiskasvatuksen opettajille

Kysely varhaiskasvatuksen opettajille Lene-tehtävien tekemiseen liittyen

Olemme sosionomiopiskelijat Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyömme varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista Lene-tehtävien tekemisestä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, millaisia välineitä Lene-tehtävien tekeminen varhaiskasvatuksessa tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Tavoitteena on myös selvittää, millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yhteistyön neuvolan kanssa Lene-tehtävistöön liittyen ja millaisia kehittämistarpeita yhteistyöllä on. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää kehittämistyössä.

Tutkimusta varten keräämme tietoa niiltä varhaiskasvatuksen opettajilta, jotka ovat Lene-arviointeja tehneet. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kysely ei sisällä kysymyksiä, joiden perusteella yksittäinen vastaaja voitaisiin tunnistaa. Tutkimuksessa noudatetaan tietosuojaohjeistusta ja vastauksia käsitellään luottamuksellisesti. Tietosuojaseloste löytyy kyselylomakkeen lopusta.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. Jokainen vastaus on tärkeä. Kiitos osallistumisestasi!

Minna Nissinen ja Pauliina Saarenmäki

1. Työnantajasi?

- Kurikan kaupunki
- Ilmajoen kunta

2. Työkokemuksesi varhaiskasvatuksen opettajana?

- alle 1 vuotta
- 1-4 vuotta
- 5-10 vuotta
- 11-15 vuotta
- yli 16 vuotta

**8. Millaisena koet Lene-tehtävien tekemisen varhaiskasvatuksessa?
(Esimerkiksi lomakkeiston/arvioinnin helppous tai vaikeus)**

9. Millaista tietoa olet saanut lapsen tuen tarpeista Lene-tehtävien perusteella pedagogisen toiminnan suunnittelun tueksi?

10. Miten olet hyödyntänyt lapsen Lene-arvioinnista saamaasi tietoa pedagogisen toiminnan suunnittelussa?

11. Miten kehittäisit Lene-arvioiden tekemistä varhaiskasvatuksessa?

12. Millaisena koet yhteistyön neuvolan kanssa Lene-tehtävistöön liittyen?

13. Miten neuvolan kanssa tehtävää yhteistyötä Lene-tehtäviin liittyen tulisi mielestäsi kehittää?

14. Muuta, mitä haluaisit tuoda esiin?

[Tietosuojaseloste \(SeAMK Webropol\)](#)

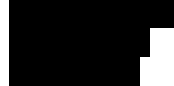

Liite 2. Tutkimuslupahakemukset

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

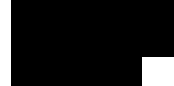
Hakijoiden tiedot:

Minna Nissinen

minna.nissinen@seamk.fi

Pauliina Saarenmäki

pauliina.saarenmaki@seamk.fi

Tutkimusluvan antajan tiedot:

Ilmajoen kunta

Y-tunnus 0178008-8

Yhteyshenkilö Eveliina Nokua-Keisanen

Varhaiskasvatusjohtaja

eveliina.nokua-keisanen@ilmajoki.fi

Ohjaavan opettajan tiedot:

Virpi Nikkola

Lehtori

Kalevankatu 35

60100 Seinäjoki

virpi.nikkola@seamk.fi

Opiskelemme Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa ja teemme opinnäytetyötä varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä. Opinnäytetyössämme kartoitamme sitä, mitä hyötyä Lene-tehtävien teko varhaiskasvatuksessa tuo varhaiskasvatuksen opettajille lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Tarkastelemme lisäksi sitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yhteistyön sujuvuuden ja miten yhteistyötä voisi edelleen kehittää. Opinnäytetyöprojektimme toteutuu ajalla 1.8.2020 – 31.5.2021.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia välineitä Lene-tehtävistä tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun?
- Millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yhteistyön Lene-tehtävistöön liittyen neuvolan kanssa?

Tutkimus toteutetaan Ilmajoen kunnan varhaiskasvatuksen opettajille. Tutkimus suoritetaan Webropol-kyselynä 1.11. – 31.11. välisenä aikana. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja. Tutkimuksesta saatuja vastauksia voidaan hyödyntää kehittämistyössä pilottikokeilun laajentuessa koko Kurikan alueelle ensi vuoden alussa sekä Ilmajoella neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittämiseen.

Pyydämme lupaa tutkimuksen toteuttamiseen.

Seinäjoella 11.9.2020

Minna Nissinen ja Pauliina Saarenmäki

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS**Hakijoiden tiedot:**

Minna Nissinen

minna.nissinen@seamk.fi

Pauliina Saarenmäki

pauliina.saarenmaki@seamk.fi**Tutkimusluvan antajan tiedot:**

Kurikan Kaupunki

Y-tunnus 0209046-8

Yhteyshenkilö Outi Koskenvalta

Varhaiskasvatuspäällikkö

outi.koskenvalta@kurikka.fi**Ohjaavan opettajan tiedot:**

Virpi Nikkola

Lehtori

Kalevankatu 35

60100 Seinäjoki

virpi.nikkola@seamk.fi

Opiskelemme Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa ja teemme opinnäytetyötä varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä. Opinnäytetyössämme kartoitamme sitä, mitä hyötyä Lene-tehtävien teko varhaiskasvatuksessa tuo varhaiskasvatuksen opettajille lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun. Tarkastelemme lisäksi sitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yhteistyön sujuvuuden ja miten yhteistyötä voisi edelleen kehittää. Opinnäytetyöprojektimme toteutuu ajalla 1.8.2020 – 31.5.2021.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia välineitä Lene-tehtävistä tuo varhaiskasvatuksen opettajalle lapsen kasvua ja kehitystä tukevan pedagogisen toiminnan suunnitteluun?
- Millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yhteistyön Lene-tehtävistöön liittyen neuvolan kanssa?

Tutkimus toteutetaan Kurikan kaupungilla pilotoinnissa mukana oleville varhaiskasvatuksen opettajille. Tutkimus suoritetaan Webropol-kyselynä 1.11. – 31.11. välisenä aikana. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja. Tarkoituksenamme on myös haastatella yhtä henkilöä pilotoinnin taustoista ja yhteistyöstä neuvolan kanssa. Tutkimuksesta saatuja vastauksia voidaan hyödyntää kehittämistyössä pilottikokeilun laajentuessa koko Kurikan alueelle ensi vuoden alussa.

Pyydämme lupaa tutkimuksen toteuttamiseen.

Seinäjoella 9.9.2020

Minna Nissinen ja Pauliina Saarenmäki

Liite 3. Esimerkkitaulukko analyysistä

9. Millaista tietoa olet saanut lapsen tuen tarpeista Lene-tehtävien perusteella pedagogisen toiminnan suunnittelun tueksi?				
alkuperäinen teksti	pelkistetty	alakäsite	yläkäsite	kokoava käsite
V3: Joidenkin lasten kohdalla tuli vastaan jopa yllätyksiä, jota ei arjessa ole muuten nähnyt. Hyvää ja tärkeää tietoa antaa, joista myös vasuihin hyviä tavoitteita kirjattavaksi.	Tehtävien tekemisessä tuli vastaan yllätyksiä. Vasuihin kirjattavaksi tärkeää tietoa ja tavoitteita	Tavoitteet	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka	Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen osaaminen
V7: Tehtävistä tukee lapsen havainnointia ja sitä kautta mahdollisia tuen tarpeita	Tehtävistä tukee havainnointia ja tuen tarpeita.	Havainnointi Tuen tarpeet	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka	
V10: Eri lapsilla on eri haasteet ja vahvuudet, arvioinnissa tulevat esiin	Arvioinnissa tulee esiin lasten vahvuudet ja haasteet	Vahvuudet Tuen tarpeet	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka	
V1: Hienomotoriikka, motoriikka varsinkin olleet silmiä avaavia, kun olemme tiimin kanssa käyneet lomakkeita läpi.	Tietoa motorisista taidoista	Hienomotoriikka Karkeamotoriikka	Motoriset taidot	Lapsen kehitys
V11: Olen saanut esimerkiksi tietoa liikunnallisista taidoista, hahmottamisesta, silmä-käsi yhteistyöstä, kädentaidoista, keskittymiskyvystä, sanavarastosta, tarinan kerronnasta jne	Tietoa liikunnallisista taidoista, hienomotorisista taidoista, keskittymiskyvystä, sanavarastosta ja tarinan kerronnasta	Karkeamotoriikka Hienomotoriikka Kognitiiviset taidot Puheen tuottaminen	Motoriset taidot Kognitiiviset taidot Kielelliset taidot	
V13: Tietoa lapsen kielellisistä ja motorisista taidoista (hieno- ja karkeamotoriikka)	Tietoa kielellisistä ja motorisista taidoista	Kielelliset taidot Hienomotoriikka Karkeamotoriikka	Kielelliset taidot Motoriikka	
V2: Olen kokenut Lene-tehtävien tekemisen todella hyödylliseksi toiminnan suunnittelussa	Lene-tehtävät hyödyttävät toiminnan suunnittelussa	Toiminnan suunnittelu	Pedagogisen toiminnan suunnittelu	
v12: Kyllä näistä tehtävistä on saanut myös omaan pedagogiseen toimintaan (etenkin lapsikohtaiseen tukemiseen) tietoa ja ainesta	Tietoa pedagogiseen toimintaan	Pedagoginen toiminta	Pedagogisen toiminnan suunnittelu	Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen osaaminen
V14: Koskaan ei ole lene-tehtävistä kautta ilmennyt suuria tuen tarpeita ns. yllätyksenä, mutta joka tapauksessa on todella hyödyllistä nähdä lapsen osaaminen ja toisaalta myös haasteet näin selkeän tehtävistä ja arvioinnin kautta. Silloin ei tarvitse niin paljon itse oman käsityksen varassa arvioida ovatko taidot ikätasoiset vai eivät.	Antaa tietoa lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista Tukee kasvattajan tekemiä havaintoja	Tuen tarpeet Lapsen vahvuudet Havainnointi	Pedagogisen toiminnan suunnittelu	

10. Miten olet hyödyntänyt lapsen Lene-arvioinnista saamaasi tietoa pedagogisen toiminnan suunnittelussa?				
alkuperäinen teksti	pelkistetty	alakäsite		yläkäsite
V1. Olen merkinnyt muistiin taidot ja tehtävät, joissa tarvitaan harjoitusta	Havaintojen kirjaaminen ylös	kirjaaminen	dokumentointi	Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen osaaminen
V1. Olen tuonut huomiot esiin vasukeskusteluissa	Havainnoista keskusteleminen	keskustelu	dokumentointi	
V1. Huomioimme ne tiimin kanssa toiminnan suunnittelussa, kun suunnittelemme toimintaa yhdessä lasten kanssa.	Havaintojen huomiointi toiminnan suunnittelussa lasten kanssa	Tiedon käyttäminen	Pedagogisen toiminnan suunnittelu	
V 10. Toiminta on lapsen tarpeista lähtevää ja mikäli Lenessä tulee esiin tuentarpeita, niitä harjoitellaan toiminnassa	Tuen tarpeiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa	Tuen tarpeiden huomioiminen	Pedagogisen toiminnan suunnittelu	
V 12. Jos esimerkiksi lapsella on vaikeaa karkeamotorisissa tehtävissä, niitä voimme harjoitella arjessa	Lapsen tuen tarpeisiin vastaaminen.	Tuen tarpeisiin vastaaminen	Pedagoginen toiminta	
v2. Jos lapsilla on ollut haasteita motoriikassa, olen painottanut toiminnassa motoriikkaa. Jos laskeminen on ollut haasteellista olen lisännyt arjen tilanteisiin erilaisten asioiden laskemista	Toiminnan muokkaaminen ilmenneiden haasteiden (motoriset ja matemaattiset) perusteella.	Kasvan, liikun ja kehityn Tutkin ja toimin ympäristössäni	Oppimisen alueet	
v7. Lähes kaikista osa-alueista saa jonkinlaista osviittaa. Motoriset, kielelliset, oppimisen taidot jne.	Lähes kaikista osa-alueista saa tietoa.	kasvan, liikun ja kehityn Kielten rikas maailma	Oppimisen alueet	
v6. Tiimeissä käydään aina läpi mitä haasteita on tullut Lene-tehtävissä esille, joten kaikki kasvattajat ovat tietoisia, mihin kiinnittää huomiota ja toimia niin että se tukee lapsen kehitystä.	Tehtävien tulokset käydään läpi tiimissä kaikkien kasvattajien tietoisuuden lisäämiseksi	Kasvattajien yhteinen näkemys	Vuorovaikutus	
V9. Antavat tietoa toiminnan suunnitteluun ja eri lasten yksilöllisille tarpeille. Hyödyntää myös koko ryhmää.	Lene-tehtävistä saatu tieto hyödyttää koko lapsiryhmää	Tiedon käyttämien	Pedagoginen toiminta	
V 11. Esiin nousevissa asioista saa ajatusta mitä voisi kaikkien samanikäisten kanssa vielä harjoitella ja tarvittaessa myös ottaa ko. lapsen kanssa kahdenkeskisesti harjoiteltavaksi	Saa tietoa mitä taitojen harjoitteluaan lapsen ja lapsiryhmän kanssa	Tiedon käyttäminen	Pedagoginen toiminta	
V11. Tehtävistä avaa myös silmät, olemmeko me harjoitelleet tätä/näitä viime aikoina/ollenkaan? Eli samalla voi arvioida omaa toimintaansa	Oman toiminnan arviointi.	Arviointi	Toiminnan kehittäminen	

Liite 4. Esimerkki käsittekartasta

